

ЕЗИК, НА КОЙТО
ДА СЕ МОЛИМ

от ПОЛУМЕСЕЦА
до КРЪСТА

УСПЕНИЕ БОГОРОДИЧНО
български фрески

АЛАДЖА МАНАСТИР

МАКС ЛУКАДО
образи

WWW.SVET.BG

ОБРАТНИЯТ ПЪТ КЪМ РАЯ

РАЗГОВОР с ЮЛИЯ СТАНКОВА

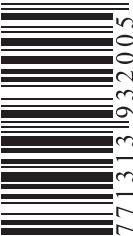
БР. 8/2012

4,00 лв.

08

ISSN 1313 - 9320

9771313932005

ателие книжарница
къща за птици

ателие книжарница къща за птици

София, ул. „Проф . Асен Златаров“ 22

бр. 8/2012

Пламен Иванов
ЕЗИК, НА КОЙТО
ДА СЕ МОЛИМ

4

Маргарита Друмева
КОЙ СЪМ АЗ?!

12

ОТ ПОЛУМЕСЕЦА
ДО КРЪСТА
разговор с
ТАХСИН ШЕРИФОГЛУ

15

Ивайло Иванов
АБСОЛЮТНАТА ЦЕННОСТ
НА ЧОВЕКА. ПРАЗНИКЪТ
НА СВЕТА

26

Ралица Кръстева
ДРЕСКОД „ШАРЕНО“

32 ОБРАТНИЯТ ПЪТ КЪМ РАЯ
разговор с
ЮЛИЯ СТАНКОВА

„ОБРАЗИ“

45 Маргарита Друмева
ДА СИ С МЕН Е ДОСТАТЪЧНО,
ПЪНЧИНЕЛО

50 Макс Лукаго
ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СРАМА

56 Цветанка Еленкова
УСПЕНИЕ БОГОРОДИЧНО –
НОВОТО ДЪРВО
НА ПОЗНАНИЕТО

66 Марияна Филипова
ЕДНО НЕЗАБРАВИМО
ПЪТУВАНЕ НА ДУХА
НАЗАД ВЪВ ВРЕМЕТО

Главен редактор
Илиана Александрова

Редакционна колегия
Тодор Кичуков
Андрей Романов
Мариян Стоядинов
Пламен Сибров

Дизайн и предпечат
Гергана Икономова

Разпространение
Слави Георгиев
omophor.dealer@gmail.com

Адрес на редакцията
София 1330
ул. Младежка искра 3
тел./факс: (02) 987 1655
e-mail: svet@pravoslavie.bg

Печат
Класик дизайн

В списанието
са използвани снимки на:

Пламен Сибров
Джонатан Дън
Мариана Филипова
Петко Скумов
Владимир Добрев

WWW.SVET.BG

УВОДНИ ДУМИ

ИЛИАНА АЛЕКСАНДРОВА

Жената стои до прозореца. По улицата върви старица. Снува се, поглежда нагоре и пита:

- Този път ще ме забеде ли до храма?
- Не, това е улица „Варлам“ и тя не води към храма.
- Тогава за какво е нужна? За какво служи един път, ако не ви води към храма...

Филмът е „Покаяние“ (Т. Абуладзе, 1984 г.). Излезе по екраните Веднага след промените в бившия СССР и мина с огромен интерес по световните екрани.

Старческа деменция или прозрение на границата на световете? Остава ни да си мислим и да си отговаряме на този въпрос, ако сме го взели на сериозно. Но понеже обикновено подминаваме бабешките въпроси, по-вероятно е да продължим да се възпираме пред себе си, с надеждата пътят сам да ни разкрие смисъла си.

В този брой на списанието ще прочетете размислите на хора, които търсят знаци за посоката и нерядко ги намират. Разказ за пътя от исляма до християнството; история на българските светини, притчи за любовта и надеждата.

Ще срещнете и Юлия Станкова. Един човек, който не бяга от Въпроси. В картините си, през образите и очарованията на един измъчен и болен свят, през който все пак прозира вечността, тя се опитва да стигне до правилните Въпроси. Защото правилно поставеният Въпрос е по-важен от отговора.

Изложбата се назова „Обратният път към рая”. Дали всички ще видят, че този път минава през храма, не се знае. Но сигурно е, че тези, които видят картините ѝ, ще се питат. Поне известно време...

Език, на които га се молим

Пламен Иванов

Eдва ли през апостолските времена или в първите векове на Христовата църква някой се е замислял, че въпросът с езика на богослужението и на молитвата ще бъде проблематичен и дори, че ще се преъпъре в бариера за пълноценното участие в литургичния живот на различни църковни общности. В каноничните постановления никъде не срещаме санкция, която да е обвързана именно с неправилна употреба на гаден език в богослужебен контекст, или предписания относно употребата на специален език за нуждите на Църквата. Затова и съвременният проблем с понятността на богослужебния език в различните православни църкви и в Римокатолическата църква би изглеждал доста странно, ако го пренесем в първите векове, когато християнството се утвърждава и постепенно измества езическите култови практики. Проблем от такова естество в онова време не съществува, иначе би намерил място в каноническите формулировки на Вселенските събори.

Темата за разбираемостта на употребяваните в богослужебните последования езици на различните източноправославни църкви, както и при християните на Запад, съществено доминира в богослужебните и социалните дискусии. Многовековната практика дава приоритет на латинския език в Римокатолическата църква, на старогръцкия сред гръдените патриарши и на църковнославянския

сред християните в славяноезичните държави. След Втория Ватикански събор Западът дава свобода в избора на богослужебен език в полза на националните езици и диалекти. Така едва след средата на ХХ в. латинското богослужение става достъпно за широк кръг вярващи, макар че на места се запазва и старата тенденция.

Подобни процеси наблюдаваме и в различните поместни православни църкви. Дискусията за богослужебния език са актуални още в началото на ХХ в. в Руската, а половина век по-рано и в Сръбската православна църква. Българската, която по това време е схизматична, също започва налагането на издания с паралелни текстове на църковнославянски и съвременен български език в своята литургична практика. Въпросът обаче за езика като лингвистичен феномен в славяноезичните църкви стои по различен начин от постановката на проблема в Западната църква. Църковнославянският език е родствен на съвременните славянски национални езици и в определен исторически период е гори преумуществено застъпен в писмената книжовна традиция. Латинският за някои народи е напълно чужд и непознат, а неговата литургична употреба е сериозна бариера пред пълноценното участие в молитвения живот на Църквата.

Църковнославянският език се формира по изкуствен начин (като писмена форма, която никога не е била говорима, т.е. никога не е изпълнявала комуникативната си функция) през XVI в. Той представлява вторична руска редакция на старобългарския език, претърпял редакцията на св. патриарх Евтимиий Търновски и малко след това пренесен от книжовници от поробените български земи в териториите на днешна Русия. През следващите столетия възможностите за книгопечатане позволяват на тази последна руска редакция да получи широко разпространение сред поробените балкански народи. Книгите, които се пренасят от Русия в Сърбия и България, служат както за богослужебни, така и за просветителски цели. Ограмотяването на подрастващите става именно в килийните училища и чрез четене и изучаване на богослужебните книги. Затова и в този период църковнославянският е сравнително понятен за обикновения българин. Българската реч тогава изобилства от църковнославянизми, които по своята същност са старобългаризми, подвластни на определени руски фонетични и граматически влияния.

С развитието на националните езици, върху които сериозно влияние оказват бурните социално-икономически и политически процеси през

XIX в., църковнославянският език постепенно става неразбираем за обикновения човек. Това най-силно се забелязва в съпоставката му със съвременния български книжовен език. В определена степен има налично лексикално сходство, но особена разлика откриваме в граматиката. Съвременният български език е почти изцяло аналитичен (наличие имаме само на остатъчни звательни форми при съществителните и някои падежи при местоименията, макар да се наблюдава тенденция към абсолютен аналитизъм) за разлика от синтетичния църковнославянски. Падежите при имената са често пъти напълно неразбираеми граматически форми особено за хора, които никога не са изучавали синтетичен език.

Оказва се, че за да се дотигне до вложението в църковнославянските текстове смисъл е необходимо солидно познаване на граматичните особености на синтетичния език – познаване на падежните окончания, извършването на синтактичен анализ, преподреждане на сумите в изречението, превод на непознатите думи чрез речник и т.н. Едва след всичко това ние дотигаме до вложението смисъл. В рамките на едно богослужебно последование това е невъзможно, поради липса на достатъчно време за подробен анализ. Следователно човек

трябва да бъде изключително добре подгответен филологически, за да може още в храма по време на богослужението да вникне в заложения в текстовете смисъл.

След като църковнославянският език по своята същност е непонятен за съвременния човек, защо той намира широка почва в съвременните богослужебни последования? Отговорът на този въпрос не е еднозначен и често пъти обхожда сферата на хипотезите. Според поддръжниците на богослужение на църковнославянски език, чрез него се постига единение на всички православни славяни. Противниците на това твърдение смятат, че цел на богослужението не е международната социална консолидация, а обединяването на вярващите в евхаристийното им общение, което се осъществява в рамките на енорията. Следователно езикът на богослужението не би следвало да изпълнява глобални функции за сметка на локалните.

Привържениците на църковнославянския език го обвързват пряко с делото на св. Кирил и св. Методий и го определят като свещен и незаменим. На противоположна теза са изследователите на тяхното дело и творчество. Исторически е доказано, че църковнославянския език в съвременния си вид възниква близо 8 века след

ПРИСЛАНЩИЕ. ПОСЛАННИКИ БЫСЛАВЪ СОБЫТАИ НАКАЗАВЪ СКОНЧАВАНІЯ:

светителстването на светите братя и ако трябва да обвържем пряко богослужебния език със солунските просветители, то по-правилно е самото богослужение да се извършва не на църковнославянски, а на старобългарски език, който е напълно възстановен във формата си от IX в. и най-близък до тях. Дали обаче е свещен и кой Всъщност език може да бъде свещен? Православната църква няма последование за освещаване на език, а употребата му в богослужението също не може да го превърне в свещен. Свещен е текстът, съдържанието му, а не формата, чрез която той достига до нас.

Цялото творческо и просветителско дело на св. Кирил и св. Методий се базира на няколко постстановки – отхвърляне на тезата за свещеност на езиците (и в частност на еврейския, гръцкия и латинския), водене на активни полемики в полза на правото на всеки един народ да слави Бога на разбирам език, създаване на азбука и писменост, превод първо на основните богослужебни книги, а в последствие и на цялата Библия, както и активна защита на новосъздадената писмена и културна традиция. Делото им не е просто самоценно създаване на писменост за държавните

нужди на гаден народ, а активно мисионерство в полза на пълноценното разпространение на Божието Слово, за да бъде то чуто, осмислено и припознато, за да промени и преобрази живота на християните, гармонизирали го с Евангелието. Или с други думи цел на св. Кирил и св. Методий е създаването на механизъм, по който богослужението на Църквата и неговите послания да бъдат пълноценно разбрани и осмислени от вярващия народ. Ако богослужението в нашето съвремие не отговаря на този древен критерий, то ние не сме следовници и продължители на тяхното дело.

Зашитниците на църковнославянския език определят необходимостта от специален богослужебен език, различен от уличния, обикновения, вулгарния; език, който да бъде възвишена и съвършен. Разбира се, че езикът на богослужението трябва да бъде различен от обикновения и ежедневния, но не по форма, а по съдържание. Книжовният български език се различава от говоримия, но стилистично, а не семантично. Ние сами определяме лексиката, която използваме в комуникацията и тя често пъти е отражение на нашата същност. Ако употребяваме друг език ние не изменяме същността си, можем да

я прикрием, но не и да я променим. В богослужението е същото. Ако използваме книжовния български език, вместо църковнославянския, ние отново ще се различаваме от уличния говорим език, но самото богослужение ще бъде много по-разбираемо и достъпно за нас, отколкото, когато употребяваме друг специален, но неизвестен език. Следователно употребата на църковнославянски език не е единствената форма, чрез която да се представи възвишенната същност на богослужебното последование.

Съществуват и много други постановки на тази дискусия, които не са в полза на църковнославянския език. Тогава възниква въпросът: Защо в нашето съвремие той продължава да бъде преуместено застъпен в богослужението? Разглеждайки историческата хронология на събитията през XX в. ние можем да видим един силен стремеж към налагане на книжовния български език в богослужението особено в началото на века. Постепенно през 1908 и 1910 г. излизат Служебник и Требник с паралелни текстове на съвременен български език. През 1925 г. от печат излиза синодалния превод на Библията, който въпреки своите недостатъци и неточности (описани в студия на проф.

И. Марковски от 1927 г.), е явление за православната библеистика. Последва издаването на новобългарски език на всички богослужебни книги, в които са включени цели пасажи от Библията – Изборно Евангелие, Апостол, Паримииник, Требник, Часослов и т. н.

Тази тенденция продължава до средата на XX в. Репресии, които оказват тоталитарната власт над Църквата, оказват силно влияние върху неиния литургичен живот. Комунистическата партия използва успешно църковнославянския език, за да представи богослужението като „отмиращ култ”, да отдалечи хората от неговата същност, а Църквата да изобрази като „паметник на културата”. Това най-ясно проличава от възбраната СВ. Синод да отпечата подготовкения от библейската комисия, председателствана от Варненския и Преславски митрополит Йосиф, нов синодален превод на Библията, както и да го интегрира в богослужението. Фототипното преиздаване на богослужебните книги във вига им от преди правописната реформа от 1945 г., също е факт, доказващ нежеланието на властта да се осъвременява богослужебния култ гори в най-дребните му детайли. Голяма част от богослужебните книги и до днес остават

непреведени и са в богослужебна употреба единствено в църковнославянския им вариант.

Въпросът за положението на богослужебния език след демократичните промени е дискусационна тема. Все още не са изяснени факторите, които влияят върху богослужебната реформа. Дали финансовата нестабилност, разколът или липсата на съзнание за наследствите нужди на Църквата е определяща причина, все още не може да се каже със сигурност. Зависимостта на висия клер от структурите на Държавна сигурност не може да не оказва влияние, предвид политиката на атеистичната власт към Църквата. Доколко обаче това влияе на съвременното положение, е въпрос, чийто отговор е в сферата на хипотезите и ще мине много време, покато бъде разкрит напълно.

Дискусията по въпроса за съвременното състояние и възможните перспективи пред богослужебния език в Българската православна църква все още не се е състояла. Тези мои разсъждения и гледни точки по темата имат за цел да представят някои постановки на проблема, макар и да не го изчерпват напълно. Силно се надявам в скоро време да започне истинската дискусия по въпроса, в която

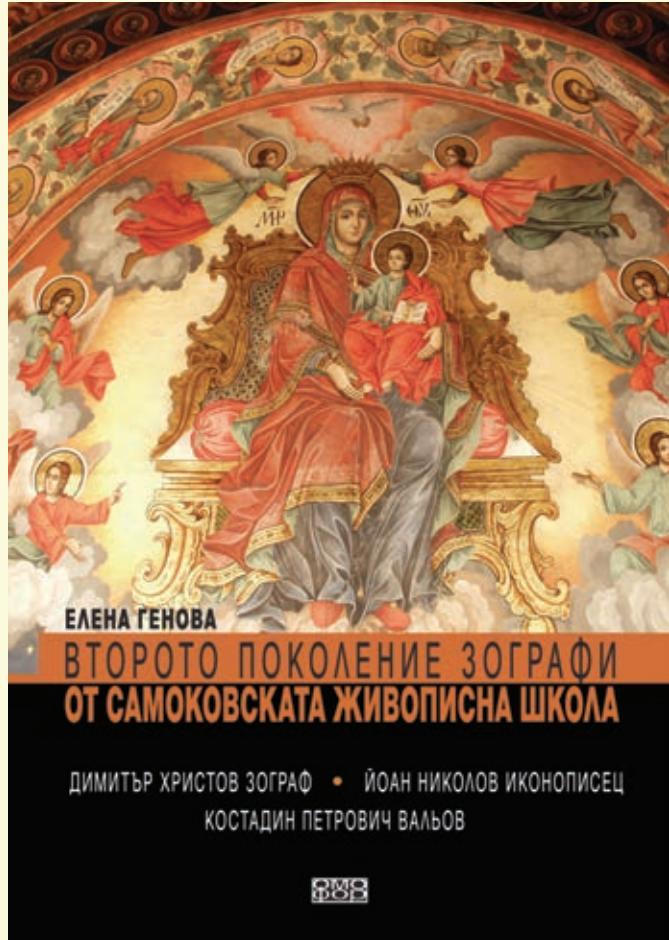
да вземат активно участие представители на клира, богослови, филозози и разбира се миряните, които на най-ощетени от неразбираемите текстове на богослужебните последования. Едва след провеждането на широка дискусия ще бъдат разкрити всички аспекти на проблема, както и механизмите за неговото разрешаване. Това ще бъде дълъг процес, в който ще трябва да се вложат много ресурси. Това е единственият начин, по който можем да преодолеем шизофренната ситуация, в която заличните си нужди да се молим на български език, а в храма да използваме църковнославянски.

Тази статия представлява в съкратен вариант някои аспекти от проблема с понятността на богослужебния език, разгледани в магистърската ми теза, озаглавена „Проблеми на богослужебния език в Българската православна църква (края на XX и началото на XXI в.)“. Влиянието на църковнославянския език върху отношението на миряните към евхаристийната същност на богослужението, както и невъзможността то да реализира своите догматико- и нравствено-възпитателни цели ще бъде обект на следваща статия.

Поръчайте на shop.pravoslavie.bg

„Второто поколение зографи от Самоковската живописна школа“ е изключително ценен

труд. Той предлага научна информация за трима незаслужено забравени зографи, които дълго стояха в сянката на най-популярния от тази школа – Захарий Зограф. В книгата се представя изчерпателно тяхното творчество – икони и стенописи – като творбите са подредени по автори и на хронологичен принцип. Анализите и изводите се основават на богат визуален материал. Изследването е незаменимо и с това, че съдържа информация за вече несъществуващи паметници на иконописта и стенописта и за сегашното състояние на паметници на културата, които в близко бъдеще могат безвъзвратно да изчезнат. Тя е ценно изследване както за Самоковската живописна школа, така и за изкуството на Българското възраждане. Книгата ще бъде полезна и за историците на изкуството от балканските страни, където са съхранени творби на българските зографи.

иЛИ

търсете в по-добрите
книжарници!

Маргарита **Друмева**

КОЙ СЪМ

А3

Eдинадесет години след кървавия атентат срещу кулите-близнаци и Пентагона в САЩ, светлият човешки разум все още търси смисъла и логиката на подобен вид жестока доброволна смърт. Какво се случва в „чernата кутия“ на похитеното от безумие съзнание на неколцинати терористи? Как изобщо се стига до такова решение и защо в нашия свят има хора, които предпочитат смъртта – за себе си и за други, нищо не подозиращи хора? Дали мотивите се намират в културата, или в религията, или в бунта спрямо идеала, който не може да бъде достигнат?

Мохамед Ама и другите терористи, провели атаките на 11 септември 2001 година, дни преди това решили да опитат всичко, което съвременната американска и европейска „свобода“ предлага: дълго обикаляли стриптийз клубовете, нощните барове със скъпомо уиски и скъпите проститутки, карали скъпи коли... Вероятно са мислили, че техният бог ще им прости тези нищожни прегрешения, понеже

само няколко дни по-късно ще насочат носа на самолета в символа на Вражеската гордост – добрият войник ще получи наградата си – място в рая, защото достойно е бил свещената си война.

През 2004 г. Оливие Роа публикува книгата си „Глобалният ислам“ и разсъждава върху корените на радикалния исламизъм. Според него те не са продукт на нещо изконно присъщо на ислама или на културата, която тази религия е създала.

„Причината е, че исламът е бил „дептериториализиран“, откъснат от собствената му територия по начин, който отново открива целия въпрос за мюсюлманската идентичност.“

Нека да поразсъждаваме малко за мюсюлманската идентичност в дневно време, понеже никога досега не сме наблюдавали такова масово движение на хора в рамките на цялото земно кълбо. Мюсюлманите напускат традиционните мюсюлмански общества и емигрират – най-вече в Западна Европа, Канада и САЩ. При-

чината е в по-развитата икономика и социалната уреденост на тези държави. Мюсюлманските общества носят със себе си традиции, които са много различни и направо да го кажем – твърде неприемливи за западния свят. За да могат те да се впишат в живота на съвременния Запад, тези общества трябва да направят някои компромиси с традициите си, нещо, което трудно се получава. Като резултат мюсюлманите създават затворени общества, трудно контактуват с местното население и местното законодателство. Западът се опитва да ги приобщи като упражнява известен натиск върху затворените общности, опитвайки се да им наложи други, чужди на тях стандарти. И се стига до състояние на ввойствена идентичност – кой съм аз?! Може би това е въпросът, който е много болезнен за мюсюлманина в Западна Европа. Много още е въпросът и с все по-неясен отговор относно Второто, гори третото поколение мюсюлмански емигранти на Запад. Агресията се поражда в обръкаността на тези хора и в отговор на търсене на идентичност.

Първото поколение мюсюлмански емигранти строго спазват културата и

традициите на родната си страна. Децата им обаче, израснали в друга културна среда, започват с насмешка и ирония да се отнасят към традициите на родителите си. Все пак не скъсват окончателно с тях, но те не са и тяхна вътрешна необходимост. Примиснати от гъве съвършено различни култури, с които не могат да се идентифицират, тези хора отглеждат бунт и агресия. Мухамед Ама и другите терористи, провели атаките на 11 септември 2001 година, са именно второто и третото поколение мюсюлмански емигранти на Запад.

„Неуспехът на европейците да интегрират мюсюлманите е цъкаща бомба – допринася немалко за тероризма. Дори е възможно да се превърне в заплаха за самата европейска демокрация.“ (Оливие Роа)

В същото време, далеч от световните центрове, в малките села и махали на Родопите живеят заедно мюсюлмани и християни. Те не се избиват един друг, комшукуват си като добри съседи и заедно празнуват празниците си. Мирното съжителство се ражда отвътре, без директиви и закони, според силата на доброто сърце.

Маргарита **Друмева**

ОТ ПОЛУМЕСЕЦА ДО КРЪСТА

Срещнах Таксин в християнска църква, където той говореше върху библейските истини и даваше свидетелства за всичко, което Бог правеше в живота му. Не е много обичайно да срещнеш човек от турски произход, който толкова ревностно да проповядва християнската Вяра. С радост гвамата с него споделяме последвалия разговор.

Разговор с **Таксин Шерифоглу**

Pазкажи ми нещо за себе си, какво учиш, за семейството ти, как стигна до България.

Казвам се Тахсин Шерифоглу, роден съм в Истанбул, но вече четвърта година живея в България. Сега уча в СУ „Св. Климент Охридски”, специалност Психология и Актъорско майсторство. Тази година ще бъда IV курс. Семейството ми е живяло в България, но по времето на Тодор Живков са се изселили в Турция. Върху се говореше само на турски език, родителите ми не ме научиха да говоря български и когато доиде в България преди 3 години и станах студент в СУ, чак тогава започнах да го уча. Имам двойно гражданство, което означава, че мога да плащам половин такса за обучение в университета. Още от ученическа възраст имам мечта да уча психология, да се срещам с други хора и други култури, да наблюдавам тяхната психика, приликите и различията,

да правя сравнения. Затова исках да го юда в България. Тогава бях мюсюлманин.

Cемейството ти вероятно изповядва мюсюлманска религия?

Да, макар че не се молят пет пъти на ден, както е приемо. По времето на комунизма насила искаха от нас да сменим религията и имената си. Точно затова близките ми са привързани много към религията си и етническата си принадлежност. Защото в Турция ако си турчин, значи си мюсюлманин. Това е политиката – всички, които живеят в Турция, гори от други народи, трябва да бъдат свързани с мюсюлманска религия. Които не е мюсюлманин, ще отиде в ага – това казва исламът.

В мюсюлманска религия са важни делата, не вярата. И когато човек умре, Бог измерва доброто и злото. Ако доброто е повече, човекът отива

ние на хората да вършат всички тези неща. Днешните мюсюлмани са убедени, че Библията е променена, т.е. тя не е същата, както е била преди 2 000 години, и позволява на хората да правят онова, което искам.

Считаш ли, че много от съвременните беги и неразбираителства извават оттам, че не познаваме другия и Вярата му?

В рая. И обратно – ако злото е повече, мястото му ще е в ада. Но дори доброто да е много повече от злото, щом човек смени религията си, всичко се изтрива и той отива в ада. Това го пише и в Корана. Затова мюсюлманите са много внимателни човек да не сменя религията си и възрастните са много строги относно това малагите да спазват традициите.

Мюсюлманите мислят, че да си християнин означава да ходиш по дискомеку, да слушаш чалга, да водиш разгулен живот, сексът и алкохолът са позволени и могат свободно да се употребяват. Т.е. те считат, че християнството е модерна съвременна религия, която дава разреше-

Според мен има много голяма нужда да говорим на мюсюлманите какво е християнството. Защото аз преди да стана християнин, нямах никаква представа, не знаех нищо за християнството. Влизал съм в православни църкви и съм наблюдавал как хората палят свещ, молят се 2-3 минути и излизат, някои от тях не бяха прилично облечени. И забелязах, че го правят, защото другите правят така и това няма нищо общо с Вярата им. Няма атмосфера, няма никакви отношения между хората, те влизаха поотделно и не разговаряха помежду си. Някои църкви бяха госта мръсни. И си казвах: „Нали Вярват, а „Вяра“ изва от „чистота“. Как тогава търпят тази мръсотия!“ Понеже мюсюлманите винаги се мият преди молитва... Изобщо имах много лоши

Впечатления от християнството. А аз бях много добър мюсюлманин – пет пъти се молех през деня и спазвах всички изисквания много стриктно. Когато другите отиваха да се забавляват, на дискотека или драгаде, аз отивах в джамията.

В ислам има няколко специални дни, в които ако се молиш, печелиш много повече, много е добре да се молиш тогава. В един такъв ден отидох в джамията, макар че Валеше дъжд. Понеже беше специален ден, джамията беше пълна и трябваше да се моля отвън. Валеше, имаше вятър и се разболях. Прибрах се във ъщи и така ме втресе, че не можех да стана от леглото. Бях свикнал да се събудждам в 4 ч. сутринта за молитва, механично. Вече бях настроен и усещах кога наближава 10 ч. за следващата молитва, после 4 ч. следобед... Винаги преди молитва мюсюлманите се мият. Аз обаче бях толкова болен, че не можах да стана и изтървах 2 пъти да се моля и изпитвах срам – намерих си причина да не се моля. И отмогава се отдалечих от молитвата, срамувах се да започна отново да се моля. Това продължи и като го идох в България, позволявах си да отива на дискотека, понякога – алкохол; в един момент усетих, че съм станал лош човек, гневях се лесно...

Хората търсят истината, но винаги са близо до нея и никога не нарират съвършената истина. Още като ученик се пумах къде пише съвършено истинното Божие Слово? Къде? В коя книга?... Спрях да мисля, защото толкова години човечеството е мислило върху това и никой не е намерил абсолютно правилен отговор. Тогава вярвах, че Библията е променена, затова търсех в Корана смисъла на живота и произхода на света.

Още докато бях ученик в Турция, изключително много ме беше впечатлил Мартин Лутер и неговата реформа, понеже смятам, че точно заради него сега Европа е толкова развита. И аз исках същото за моята страна, за Турция. Бях много добър ученик, а в Турция има отлично отношение към добрите ученици. Затова исках да го ида в България, казвах си, че щом в Турция е така, колко повече ще се толерираят добрите ученици в България. Когато станах студент в СУ, разбрах, че малко съм се заблуждавал – тук уважават най-много тези, които имат пари...

Така че би било добре повече да се говори на мюсюлманите за Божието Слово и християнските истини. Защото сега като чета Библията, тя ми е ясна и ми говори, но като не я четеш, как да знаеш истинността ѝ?

Как и къде станахте християнин?

Срещнах се с Иисус чрез една приятелка, която беше туркиня, но Вярваше в Христос. Тя беше много добро момиче. Забелязах, че не ходи на джамия, беше по-различна от останалите и я попитах защо. Отговори ми, че не ѝ харесват взаимоотношенията между хората там, поведението им, и аз я похвалих, че е много добра мюсюлманка. Тогава тя сподели, че не е мюсюлманка, а християнка. Учух се много и я попитах дали е туркиня. Да, туркиня съм – отговори тя. И всички в семейството ѝ са били мюсюлмани, но след като тя приеала Христос, родителите ѝ и близките ѝ също станали християни.

И аз реших, че ще я направя мюсюлманка, за да спечеля рая. Защото мюсюлманите Вярват, че ако обърнеш някого в мюсюлманската вяра, вечно си в рая.

Един ден моята приятелка ми каза, че ще ходи на християнска конференция в Измир и ме покани да отида с нея. Съгласих се и си казах, че ще отида там със своята си вяра и ще събирам впечатления, а пък и за мен щеше да е приятна почивка. Отидохме в Турция, и там се запознах с баша ѝ – много мъдър човек, който преди да повярва в Христос също е бил много

добър мюсюлманин. Знаел е почти целия Коран наизуст, което много се ценя сред мюсюлманите. Когато той започна да ми говори, очите ми се отвориха за християнството. Спомням си как ме попита: „Помисли, Бог би ли променил обещанията си?” Защото ние, мюсюлманите, Вярваме в това, че Коранът е последното откровение на Бога. Направи ми силно впечатление, че между Стария и Новия Завет има връзка. Мюсюлманите смятат, че евреите имат една религия, християните – друга.

После поживях известно време сред християни в Турция. Направи ми впечатление колко добри хора са, различно се отнасят един към друг, различно говорят в сравнение с другите хора, душата им е различна. И се чух какво ги мотивира да станат такива? Пасторът беше учил в Англия, много интелигентен човек, съпругата му беше англичанка, от царски род. Те бяха много богати, но пасторът спеше до мен в общежитието, където имаше една голяма стая за мъжете и една – за жените. А имаха възможност да спят в стая при по-добри условия. За пръв път видях такова нещо, всичко много ми хареса и си казах, че тук има справедливост. Но все още гледах на тях през моята религия и си казах: Всичко това е добро, но щом не се молят пет пъти на ден, отиват в ага.

Една вечер имаше служба и пасторът помоли мен и още един човек да останем. Мислех си, че никой не знае, че съм мюсюлманин, защото слушах много внимателно, и сигурно искаше да mi каже колко добър християнин съм. А той положи ръка върху мен и mi каза: „Ти сега се съмняваш дали да приемеш Иисус Христос в живота си или не. Знам, че сега се страхуваш, но ако това стане, ще преживееш Бога много дълбоко. Искаш ли?“ Как можеше да ме пита така? А вътрешно исках, много силно да стана част от това общество и от всичко, което се случваше около мен. Не исках да се занимавам с политика, такова общество търсех, хората да бъдат честни, да има справедливост, любов, мъдрост. Мислех, че исламът може да създаде такова общество, а го виждях при християните.

„Искам!“ – отговорих. И се учуих на себе си, че го изрекох. После той се моли за мен, да го даде Светият Дух и аз наистина усетих Божието присъствие. Бях като вцепенен. Следващите дни продължиха да се молят и да се грижат за мен, а аз започнах да чета Библията. Всичко онова, което търсех като отговори, смисъл на живота и т.н., го намерих в Библията. За мен беше ясно, че тази книга не е писана от човеци – не може човек да има толкова мъдрост, нито можеш

да откриеш грешка. Колкото повече четеш, толкова повече дълбочина отриваш в написаното. Аз имах нужда точно от такъв източник, да може да те ориентира в живота, да има кого да питаш и да получиш отговор.

После от Турция ме свързаха с християни в България. Към мен се отнесоха толкова добре, че аз не можах да повярвам, че това е възможно. Гостувал съм в дома на християни тук и съм усещал Божието присъствие. И закопнях да го имам и аз. Отказах се от съзнателните си грехове и усетих как започвам да се променям и най-голямото ми свидетелство е това, че личността ми се промени.

Сега уча психология и усещам как повече разбирам хората, тяхната психика. Решавам същите психологиче-

ску местове, както и преди една година, но сега резултатите са различни. Преди бях много гордео в човек. Понеже нямам брат и сестра, семейството ми много се грижи за мен – такава е традицията в Турция, грижата за децата е много голяма. Близките ми много ме обичат и подкрепят, в живота бях успешен и позитивен човек и всички ми се възхищаваха.

В някои обстоятелства днес става така, че излизам напред и това много ме притеснява. И когато хората кажат, че съм много мъдър – не, аз не съм такъв. Бог избира хората и ако ти си верен, Той ще те благослови. Искайте и Той ще Ви даде. Бог дава, а ние вземаме от Неговата мъдрост. Искам другите да харесат Бога в мен, не мен.

Освен твоята основна специалност Психология, учиш и актьорско майсторство? Как стана така?

Понеже винаги съм бил добър танцьор. И когато танцувах в дискотека например, всички изваждаха фотоап-

рати и започвала да ме снимат. Това ми доставяше голямо удоволствие. После публикуваха снимките, имаше много коментари. Не се притеснявах и общах да показвам колко съм добър. Сега, след като повярвах, абсурд е да се показвам и да танцува по същия начин. Това също е показател.

Да уча актьорско майсторство – това също стана с Божия план. Имаше 24 часа театralен маратон в СУ, бяхме около 140 човека, цяло денонощие се играеха постановки, без да спим. Режисьорът доиде при мен и каза, че иска в следващата постановка да играя аз, на мястото на друго момче. Задачата ми беше да танцува. Това беше „Орфей“ – най-гледаната тяхна постановка, с най-много награди. Легнах, затворих очи и се помолих в тъмнината да изразявам Бога, не себе си, и така да говоря на хората за моя Господ. След танца доиде хора и ме пумаха направо кой ми дава тази сила и енергия да танцува така? И аз отговарям: „Бог!“ Питам ме: „Кой ти е последният гръх?“ Отговарям: „Ядосах се...“ Това беше игра,

но Всъщност аз играех себе си. Хората ме пушаха, аз отговарях и разказвах за моя Бог. Накрая поискаха да им говоря. Помолих се: Боже, нека да не говоря аз, но Светият Дух чрез мен. И започнах да им говоря за Иисус.

След това, в продължение на няколко месеца започнах да играя във всички постановки. Режисьорът сам ми предложи да играя, аз не съм молил никого.

З начи от първия миг, в който си имал съзнание за Бога, ти разказваш на хората за Него?... Как стана промяната, направи някаква съпоставка между теб като мюсюлманин и християнин...

Християнството и мюсюлманството нямат почти нищо общо. Няма нещо подобно на Божията любов! В християнството ти не обичаш, защото ще получиш нещо насреща, а защото другият човек има нужда. Бог ни обича точно по такъв начин, обича ни такива, каквито сме.

При мюсюлманите няма любов, защото всеки мисли за себе си. Отиват в джамията, молят се пет пъти на ден, Бог е далеч и няма взаимоотношения, няма диалог. Само когато човек умре, тогава Бог е близо и отмерва добро-то и злото. Мюсюлманите се спасяват сами като молят многократ-

но всеки ден и спазват куп неща. Има нещо като етика при тях – трябва или не трябва да се правят определени неща. И ако не ги спазваш, мюсюлманите ще те осъдят. А Христос казва да не съдим другия, да не бъдем ние съдици, защото Бог е Съдията.

В Европа, Канада и Америка има много емигрантски общности, които идват от Иран, Ирак, изобщо от Азия. Носят със себе си своята култура и много трудно се приобщават, да не кажем – никак и образуват затворени общности, без да контактуват с другите, гори не правят опит. Какво общо има това тяхно поведение с ислама, понеже повечето от тях изповядват тази религия?

Тези общности считат европейците и християните за неспасени, които ще отидат в ада, подценяват ги. Имигрират там заради по-добрия живот и по-развитата икономика, чисто поради материални причини. В Библията Бог казва, че ще бъдем познати по плодовете. В Турция например има много голем процент домашно насилие – мъжете бият жените си, и това се счита, че Боги към добро. Смята се, че мъжете трябва да се държат строго. Няма добро отношение към жените, мъжете

са агресивни въкъщи, дори в джамията. Защото нямат власт над греха, обратно – грехът има власт над тях и са сами в усилията си да се справят с него...

Мюсюлманите вярват, че децата до 7-годишна възраст нямат грех. Вярват още, че като умрат и отидат в рая, ще имат 40 жени. Те още от този свят мечтаят и се опитват да живеят в този тежен рай. Гледали сме филми за арабите с луксозните коли, със златото, с което се окичват. Ние още от този свят се стремим към святост, а те – към материалното злато. Откъде идва светостта? И откъде материалното злато?... Като погледнем по този начин веднага се вижда кое идва от Бога и кое от дявола.

Мохамед Ама и другите мюсюлмани, участвали в атентатите на 11 септември 2001 г., са посетили стриптийз клубове преди атаката, карали са скъни коли и са пили госта алкохол едно денонощие преди да се обрекат на смърт. Как си обясняваш този факт от чисто религиозна гледна точка?

Едно от вярванията на мюсюлманите е, че ако умрат за Бог във война, ще се спасят и ще отидат в рая. Няма никакво значение що са хора са били и как

са живели до този момент, щом само в един миг, с един акт на самоубийство в името на Бог, ще изтрият всичката си порочност. Османската империя затова става толкова голяма и сила. В Библията се казва, че само чрез Бога можем да откриваме греха в нас, защото сами не можем да открием нищо. Когато се смиряваш и се молиш, вярата те спасява, тя разкрива онова, което е невидимо за човешкото око. Искрената вяра.

Ние сме продукт на някаква култура, семейство, религия... В един момент започваш да четеш Божието Слово и то обръща света наопаки. Т.е. светът застава на нозете си, защото досега е бил с краката нагоре. Преосмисляме света, истината, малко по малко... Как се случва това при теб?

Всеки ден ми се случват много интересни неща. Божието Слово е много дълбоко... Сега чета за изпит, но толкова повърхностна ми се вижда психологията, която изучаваме. Затова решил да отделям повече време на Библията и да прекарвам повече време в молитва, за да се развива повече. Доверявах се на Бога и за изпитите, и за живота си, не се съмнявах, че Бог е с мен и върши чудеса.

Преди да повярвам, бях много добър спортсист – баскетболист. И всички мислеха, че ще стана спортсист, няма да уча повече, а ще се занимавам само със спорт. Може би от това идваше и гордостта ми. Когато нямаш Бога в себе си, спечелените мачове и точки са всичко, което притежаваш. Ако благодарение на теб мачът е бил спечелен, значи ти си най-великият.

Исках да намеря онова нещо, заради което си струва да живея и да умра за него. Когато открих Христос, разбрах, че най-важното е да бъда подобен на Него и ако трябва – да умра за Него.

Cемейството ти как приема промяната във Вярата ти?

Все още не сме разговаряли на тази тема. Убеден съм, ще приемат това, че съм повярвал в Христос и тогава ще имам много по-голяма сила. Когато имам благословията на родителите си. Защото скоро ще се върна в Турция и ще бъда мисионер, ще говоря за Христос, ще проповядвам там и ще им кажа, че не са сами, не са сираци, а имат любещ Баща на небето. Там, на Изток, искам да открия християнска църква... ■

**АБСОЛЮТНАТА
ЦЕНИОСТ
НА ЧОВЕКА.
ПРАЗНИКЪТ
НА СВЕТА**

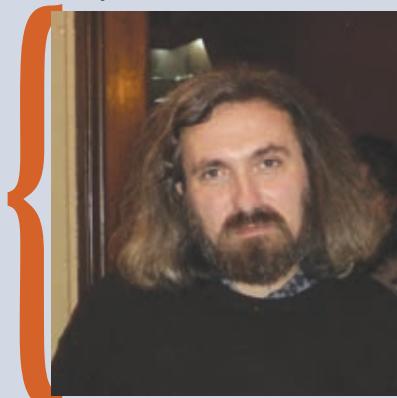
Ивайло Иванов

**АБСОЛЮТНАТА
ЦЕНИОСТ
НА ЧОВЕКА.
ПРАЗНИКЪТ
НА СВЕТА**

Човекът има абсолютна ценност, той е безкраен в дълбочината си, с кое-то органически е свързано и неговото достойнство, и свободна Воля. Това усещане, за абсолютна чест, достойнство, стойност и метафизическа дълбочина в човека, е непосредствено явено в сътивата ни, но то се мотивира богословски и психологически. Когато ние, християните, се чудим как да се държим по отношение „правата на човека“, понеже човекът не е обдарен само с права, ние би трябвало да се замислим и по спектъра на тези въпроси. Защото именно от тяхното решаване зависи отношението ни към много от реалиите на съвременния либерален свят. Ето защо ги смятам за важни. За особено важни. Бих искал да се спра на първия от тях, усещането ни за абсолютната човешка чест, дълбочина и нравствено ни достойнство, непосредствено дарени на сътивата ни.

Много трудно е да се рационализира нещо, което е аксио-

матично. Ние имаме ноторно заявено, по природа дадено усещане за абсолютното достойнство на човешката личност. Кое свидетелства за това? Най-вече, базисният факт, че ние се обичаме. Че безусловно, в абсолют-

на степен, до самото дъно на дълбочината, се обичаме. И то не с онази, изкривената и користна, отречена от трезвия морал и от духа на християнството любов, а с онази, вътрешно присъщата, явена на духовното ни осезание. Ние, буквално казано, отвътре осезаваме стените на душата си, душата ни отвътре осезава себе си, и непосредствено свидетелства на тяхния разум – нашата цена и чест, дълбочина и нравствено достойнство са

неотменими и непрекаеми. Достойността ни е по-дълбоко от живота, честта ни е по-важна от смъртта – колко често в различните езически култури са се случвали подобни ситуации – човек, изгубил

...душата ни отвътре осезава себе си, и непосредствено свидетелства на тихия ни разум – нашата цена и чест, дълбочина и нравствено достойнство са неотменими и непрекаеми.

своята чест, да се самоубие, именно за да опази правдата и чистотата на честта си. Тук не обсъждаме доколко реванчни са подобни нрави и порядки – само вземаме мотив и повод да набледнем на това, че даже и невярващия в Христоса свидетелства – нашата персонална чест, неизчертаем по дълбочината си обем и вътрешно достойнство имат абсолютна стойност. Езикът го свидетелства: достойнство и стойност. Както се вижда, въвете думи имат един и същ корен. Христос не

само не е отменил тази любов към себе си, не само че не я изпарил за сметка на любовта към ближния, но е и казал: „Обичай ближния, колкото себе си!”. Тоест, обичай ближния толкова безусловно, толкова неотменимо и дълбоко, колкото себе си. Понякога това изисква да забравиш себе си. Забележете обаче, ти забравяш именно това „себе си”. Как ще обичаш ближния, ако нямаш непосредствено дареното на сетивата ти усещане за абсолютната дълбочина, обем и стойност на човешкото съществуване?

Когато умре човек, мъката е „бездкрайна”, когато обичаме някого, ние обичаме „до полуга”; наказателните закони предвиждат еднакви присъди, независимо от социалното положение на престъпника... Което ще рече – и личността, и любовта, и правото свидетелстват – човек е абсолютен като вътрешен обем, цена и чест; те както глас и тембър органически са свързани с усещане за вътрешното му достойнство. Те го свидетелстват и без Хрис-

та. Апофатически. Положени в свят, за който те не знам, ала който, все маки, е сътворен от Бога.

Още по-интересни стават нещата, когато бъдат положени в плана на християнското, пък и на Всяко монотеистично богословие. И трите „Библии“ в началото свидетстват за ноторния факт: човек е сътворен по образ божий. И по божие подобие. Подобието божие се е изгубило в акта на първоначалното грехопадение, тъй като то се е състояло в безгрешие, безсмъртие и святост, обаче образът на Бога, отпечатан в душите ни, се пази. И той се заключава във това, че ние сме личности. Можели Бог да се изчерпи, може ли да се достигне дъното и края му – в онтологическа дълбочина и персоналистична перспектива? Не... без съмнение, Бог е абсолютен и безкраен, включително като дълбочина на собствения си персоналитет. Същото се отнася и за личността на „образа“. Там е, всъщност, трагиката и на всяка истинска любов,

тъгата, драмата и никаква лежерна скръб, която свети съх на нежност даже и от най-безкористната обич – че ние казаваме на другия: „Обичам те! Аз искам да те имам! Искам те!“, но ние нямаме как да имаме и да постигнем в абсолютна степен личността на близкия. Защото той е образ божий, той е личност, толкова безкрайна в дълбочината си, че всяка апофатика потръпва неуверена, задъхваща се под доспехите на собствената недоизказуемост.

Личността е отвъд всяка представа за себе си. Тя е отвъдна и на нашите представи за нея. Тя е едно от няколко блъскави неща, които, заедно с Доброто, Съвестта, Живота и Бога, имат аксиоматична и абсолютна стойност – те са безценни без детерминанта и сами по себе си. Достойността ни – също така. Защото то пряко произхожда от нея.

Ние можем да имаме скепсис спрямо много от реалиите на съвременния свят, обаче за човешките права не бива,

може би, да се съмняваме. Те са изстрадани жестоко от духа на съвременна Европа. Нужни са били много Векове, за да може да се установи – това, което християнството теоретически обосновава, а именно днешна общоприета

Личността е отвъд Всяка представа за себе си.

и институционално заверена практика. А пък самото християнство леко е изместено Всърдани (наи-деликатно казано.) Защо така? Защото от един момент нататък западното християнство е свидетелствало за нещата само „теоретически“...

Правата са си същите, каквито нашите сърце и съвест винаги са ги явявали пред света. Те са едни от постаментите и фундаментите на този свят, една от най-дълбоките му базисни основи и опорни

точки. С Христа обаче нещата става голям по-интересни, светли, празнични и свети, понеже рано или късно те опират до едно също тъй вродено и гарено втори път светоусещане. Усещането ни за празничност, за радост от това, че сме родени, усещането ни, че битието сякаш празнува. Как ще празнува, след като е поразено и в огромна степен уязвено от греха? Как ще се радва, след като е скършено и намалено по дълбочина, онтологически? Ето така – то е разстроено, ала не плаче с безумешни до помръкване на пулса сълзи. Ето така на него му е скършено, отвека, само настроението.

Светът е божи свят, тъй както и човек е образ божи, светът празнува сам по себе си и пред лика на Бога за това, че е щастлив и жив, че е роден в лоното на любовта и е роден като Вечен. Той е устроен върху основанията на Доброто и накъдето да ги залюлееш, все върху онтологията на доброто се възвръща този свят. Додето чрез Възкресението Правдата по-

бели завинаги... Ето я радостта, ето ги изворите, откъдето блъкат най-виталните ми сили за това светоусещане, за този дар на радостта и тази беззат

Тавор не е локален топос,
той е целият ни свят
В потенциал...

Ветна, светла и неотменима, озарена празничност. Тавор не е локален топос, той е целият ни свят В потенциал, и е Въпрос на дарба и духовна осезаемост ти да усетиш празничните му

лъчи и да живееш във несътихващата светлина на този таургичен и възраждащ сегивата на сърцето опум. Не става тук Въпрос за съзерцание лице в лице. Не става дума даже и за чистотата ни от страсти. Преди да бъде исихастко, то е по природа гадено – и мисля, че е пряко свързано с качествата „обичливост“ и „чистосърдечност“, и мисля, че е пряко свързано със детския ни вкус и усет към света и съхранените у него величества и изящество на добротата ни.

Дрекслер
шарено

Ралица Кърстева

ОБРАТНИЯТ

Въпросите, които си задаваме, никога не свършват. Скитаме след тях през целия си живот, и когато сами не успяваме да намерим отговорите, започваме да питаме другите.

Юлия Станкова говори също толкова силно, колкото и рисува – толкова силно, че буквално забравях всеки следващ мой въпрос, толкова силно, че ми дава отговори и на въпроси, които не зададох на глас, но отговори, в които отдавна се препъвам. За мен нейната изложба „Обратният път към Рая“ в ателие-книжарница „Къща за птици“ е безспорно доказателство за това, че изкуството няма за цел да те накара да осмислиш която и да е идея, а да те накара да я преживееш. Доказателство за това, че съкровените отговори които търсим, неизменно са там – на всяка малка крачка по пътя, и единственото, което е необходимо да направим, е да ги преживеем. Усилие в което, както казва самата Юлия, се съдържа смисълът на всичко.

ПЪТ КЪМ РАЯ

разговор с художничката
Юлия Станкова

След като упражнява дванадесет години професията на минен инженер, Юлия Станкова напуска работата си (1990) и оставя живописта като свое единствено занимание.

Чиракува две години в частно ателие за реставрация на икони, като едновременно с това изучава иконописната техника и принципите на византийската иконопис.

Въз основа на тази практика развива собствената си техника на живописване върху дърво и платно.

Следвайки влечението си към византийската изобразителна система, художничката поставя в основата на своето изкуство характерния за нея символен принцип на изобразяване.

Taka, постепенно през годините изгражда своя личен живописен стил – онази символно-фигурална образност,

която усеща най-близка до своята гущевност.

През периода 1993-2012 Юлия Станкова е поканена да направи тридесет самостоятелни изложби в България (София, Пловдив, Видин), Macedonia (Bitola, Struga), Greece (Drama, Thassos, Thessaloniki), France (Grenoble, Vienne), Holland (Audkarspel, Leeuwarden, Amsterdam, Den Haag, Egmond-Binnen, Drachten, Warmenhuizen), Italy (Venice). Сред многобройните си участия в общи художествени проекти, като най-значими тя отбележва изложбите на новата балканска икона, организирани от сръбския изкуствовед Л. Маркович: Криптата на храм-паметник „Св. Ал. Невски“ (2009, 2012), Norway (Geilo, Svalbard, 2012).

Успоредно с изявите си като живописец Юлия Станкова публикува есета и статии за съвременни български художници, както и за някои от изложбите, които ежегодно се представят в големите музеи на Париж: Вестник „Литературен форум“, електронните списания „Литернет“ и „ArtWay“, списанията „Ек“, „Литературни Балкани“ и списваното в Амстердам „Диалог“. Съценарист е на документалния филм за живописеца Иван Георгиев-Рембранд, удостоен с наградата на българската кинокритика на фестивала „Златен ритон“ в Пловдив.

Живописта ѝ е представяна в български и чуждестранни издания (списанията „Мирна“, „Еврона“, „Ек“, „Диалог“, Happiness, Sztuka sakralna, ArtWay), както и в документалния филм „Прогледдане“ (реж. А. Петкова).

Когато рисувате, използвате специфична лакова техника, която Възникне е Ваша – разкажете малко повече за нея.

Да, така е. Някога посещавах частни уроци по рисуване, за да се подгответ за кандингамстване в художествена гимназия и академия, а след това ми беше нужно още толкова време, за да се освободя от влиянието им.

Двугодишното чиракуване в частно ателие за реставрация на икони най-много ми помогна да намеря пътя си в изкуството. Там се запознах практически с технологията на иконописта. С течение на времето, върху тази основа развих моята техника, която се отличава с това, че върху основния живописен слой полагам няколко слоя шеллак с допълнително рисуване между тях. Използвам водоразтворими бои (без акрилните) върху грундирана с туткален грунд дъска.

Следваинки влечението си към иконописта, започнах да изучавам философията на Византийското изобразително изкуство: символното значение на обърнатата перспектива, на цвета, на човешката фигура и обекта в иконното пространство. Поставих символно-фигуралния принцип на изобразяване в центъра на моята работа и сега, след като съм намерила мой артистичен стил, смея-

да твърдя, че такова изкуство може да възникне само тук, на Балканите, които столетия наред са били съществена част от Византийската култура. Тази символна образност се е оказала най-ефективният изобразителен метод за оповестяване на библейските морално-религиозни идеи, каквато е била (и продължава да бъде) мисията на иконата. Идеята за моралната мяра може да се сподели единствено чрез символизирането на реалността, чрез метафората. Ето защо Христос е проповядвал с помощта на притчи. Византийската живопис е не по-малко абстрактна от модерното изобразително изкуство, тъй като тя изважда образа от битието му контекст и го поставя в езиковия контекст, превръща го в символ, в Слово. Важно е да се отбележи, че заедно с това образът не се изсушава, не губи своята чувственост и живост, защото художникът рисува не само с интелект, но и със сърце, с Вяра. Тази образност може да предизвика в зрителя усещане за наивност и приказност, защото спестява някои аспекти на реалността, но винаги нещо се изгубва, за да се придобие друго. В случая постигаме една друга гледна точка върху битието, която ни е крайно необходима за да обогатим нашето познание за Вътрешно-

то и Външното, на чиято граница съществуваме.

Това ли е, което Ви привлече към Византийската трагедия?

Това разбрах с интелекта си, но външното на моя интерес лежи едно дълбоко, необяснимо привличане. Много

преди да определя живописта като свое главно занимание, бях поразена от красотата и духовната сила на иконите и храмовите фрески, запазени по нашите балкански земи. Те имаха силата да преобърнат вътрешния ми свят. Със сигурност знаех, че това е нещото, на което трябва да стана продължител. За щастие се оказа, че

Напускане на Рая

не съм единствена, има и други художници в България, Сърбия, Македония, Румъния, които са носители на едно ново течение в европейското изкуство – новата балканска иконопис.

Вярвам, че рано или късно това уникално явление ще получи достойно място в съвременния културен живот на Европа.

Виконописта се следва определен канон – рисувайки на основата на тази традиция, Вие следвате ли някакви правила?

За да не тръгна в грешна посока, за върших Богословския факултет. Това образование ми даде извънредно много, всеки изпит беше едно прозрение

за мен. Едва ли бих могла да наруша или вулгаризирам Христовата мяра, защото тя е вътре в мен, следвам я преди всичко с интуицията си, но и с ума си. За мен Христовата мяра е човешината, тя не е замвор, или догма, а е духовно равнище, което е трудно да се постигне, а още по-трудно е да се задържи. Така че, не се страхувам, че ще наруша някакъв иконописен канон, защото най-важният канон е самото Христово учение. Все пак подчертавам, че нямам претенцията моите творби да се назовават икони. Аз създавам съвременна живопис, която е стъпила върху византийското наследство. Тя не е предназначена за големи социални групи, както е при модерното урбанистично изкуство, което сега е на гребена на вълната. Моите картини представляват споделени откровения, естествено е да пораждат същото желание за споделяне и в зрителя, те канят за диалог отдалната личност. Обратната връзка с хората, посетили моите изложби, ми дава надеждата, че този съкровен разговор се случва. Понякога чувам интересни тълкувания, които изненадват и мен като автор. Това ме обогатява и ме прави щастлива. Без да отекне в душата на зрителя, една творба не е цялостна. Тъжно е да създадеш образ и той да не намери отклик в ничия душа.

В какво се състои разлика-
та между една икона и една
Ваша работа?

Иконата е изображение, пред което човекът се потапя в молитвено съзерцание. Моите картини не предразполагат към молитви, а към диалог. Не мога да се възпроизвежда, обаче, че не спомена за иконописния канон, който според мен е изкуствено привнесен в по-ново време. Византийските майстори ме удивляват със свободата си – те не са следвали канони, а в изкуството им ги е водила разгорялата се в тях любов към Бог. Иконописта непрекъснато се е променяла през вековете, преминавала е през различни периоди, била е повлияна от различни култури. Но да не забравяме, че това изкуство се е развивало и разцъфтявало в една религиозна като цяло, възвишена и плодотворна среда. Иконописта в нейната византийска същност, ако можа така да се изразя, приключва живота си с краха на Византия. Затова днес ниеказваме, че иконописваме, когато копираме или създаваме версии по образци, останали от византийския период. Моите картини не следват конкретни, дошли от миналото образци, те изразяват мои лични прозрения и чувства. По-скоро в тях присъства византийският дух, византийската

Разговор под чадър

философия на образа. Модерното изкуство е също много силен фактор. Днес, от позицията си на съвременен човек, аз „споявам“ изобразителната свобода на модерното изкуство с Византийския дух, за да направя нещо ново и различно, което Вероятно е възможно да възникне само тук, на Балканите, точно от тази гистория на времето.

Византийската икона е лицето на Православието. Въпреки, че тя е отминала във времето заедно с Византийската духовна среда и е невъзможно да се възроди такава, каквато е била, тя е извънредно важна за нас, защото ни дарява с духовен ориентир и критериий.

Рисувате антични и библейски сюжети. Защо?

Това е особено свързано с изложбата ми в „Къща за птици“, която съм нарекла „Обратният път към Рая“. В началната глава на Библията – „Битие“ са кодирани истини за нас, които носят изначално важна информация. Като четем първите страници на Библията за сътворението на човека, ние не трябва да ги приемаме буквално, убедена съм в това, а да търсим техния философски смисъл, който е Валиден за човека във всички времена. Една от моите ключови библейски композиции е „Напускането на Рая“. Подчертавам „напускането“, а не „изгонването“ – едно клише, което ни отправя в погрешна посока, според мен. Вярвам, че Бог-Отец не е приел напускането на Адам и Ева като грех, а като възможност да пораснат. Затова Бог е създал плода на познанието по-примамлив от другите плодове, за да ги провокира да преодолеят страхът си, ако пожелаят, разбира се. Адам и Ева са притежавали знание, но не познание, не са имали идея за онова, което притежават. Не са осъзнавали, че са вечни, нито каква е стойността на мястото безсмъртие. Те са били предупредени, че извън рая ще умрат, но не са знаели какво е смърт – липсвали им е опитност. И те са посегнали към плода, за да разберат какво е

това, което техният Отец нарича „смърт“. Те напускат райската утробна неподвижност и се гмурват в материалния свят, за да разберат какво значи тленност, посока, движение и Време. Едва когато се отдалечават от райското си битие, заедно с чувството за загуба, те придобиват идеята за онова, което са изгубили. Така те порастват духовно, но не пребивавайки вътре в рая, а далеч от него. Скачайки в материалното, те придобиват и духовното. И едва след като са извървели този път, те са готови да се върнат обратно, за да преоткрият себе си. Това е вторият им избор, който гору е по-важен от първия. Всеки от нас пази спомен за изгубения рай. Следвайки този спомен, ние се връщаме като блудния син при своя баща. А той, нашият Отец, ни очаква с вечно разтворени за прегръдка ръце. Затова имаме предчувствието, че там, закъдето сме тръгнали, ни очакват с радост и любов. Разбира се, ние само интуитивно можем да говорим за тези неща, но си мисля, че открием ли в себе си идеята за Рая, почти сме го намерили.

Има още един епизод от Стария Завет, който за мен е също извънредно важен, и това е борбата на Яков с Ангела, за която съм създала няколко композиции. Всяка дума в този сравнително кратък библейски текст е с важно, символно значение. Например,

когато Яков се е подготвял за своеото изпитание, той е изпратил отвъд реката всичките си близки и цялото си имущество, и се е срещнал съвсем сам в единоборството с Ангела. За мен това означава, че в даден момент трябва да сме готови да се разделим с всичко, което се е наслодило около нас през живота, да го отпратим отвъд вододела между вчешното и външното, и да имаме смелостта да се погледнем такива, каквито сме създавани изначално. Какво ще остане от нас тогава и то достатъчно ли ще е за да се преборим с Ангела, ще имаме ли силата да устоим – защото борбата на Яков е Всъщност устояване и отстояване на себе си. В това библейско събитие се съдържа ценна информация за същината на човешката душевност, за самия човек като процес, който се случва на границата между „навън“ и „навътре“, а усилието да се поддържа този баланс е онова, което ни кара да се чувстваме живи.

Съожетите които рисувате, своеобразно връщане към миналото ли са за Вас?

Античната митология е един чист, непресъхващ извор, от който черпим познание за себе си. Аз откривам в някои от античните митове дълбинна истина, която превръщам в образ. Заедно с извайването на образа

опознавам себе си. И когато другият човек види картината, той може да открие дали това себеизвайване не се отнася и за него.

Да вземем Икар, който пада с разтопени от слънчевата топлина криле, а неговият баща е свидетел на трагедията, но не може да я предотврати. Този аспект на мита ме насочи към решението да съединя бащата и слънцето в един образ в мята картина „Падането на Икар“. Синът се издига по-високо от баща си, но заплаща с живота си за това.

По-нататък падащият Икар ме поведе към едно обобщение за човешкото съществуване въобще. Човекът също е един падаш Икар с опърлени криле. Но той не знае, че пада, той мисли, че лети, че се издига нагоре към своето сънце. От гледната точка на човека това падане може да е обратния път към рая. Ето защо съм изобразила лицето му озарено от радост.

Казвате, че човешката драма се състои в това, че между началото и края на живота му е заключена идеята за Вечността. Страхът ли е в основата на тази драма?

В основата на човешката драма е обречеността на човека. От момента, в който се раждаме, нас насадваме

ва сянката на смъртта. А човекът е единственото същество, което има в себе си идеята за Вечността. Единствено той е надарен с възможността да разкаже реалността и за разлика от животните, той няма друга възможност да приеме реалността, освен разказвайки я. Всеки човек е „обвит“ с езика, той е сътворен като съзерцател, а не като прък участник в материалния свят. Между него и реалността винаги има дистанция – празнота, която той запълва с езика. Контактът му с реалното е винаги опосредстван. И когато ни се случи травма, която представлява Всъщност едно „късо съединение“ между нас и реалността, едно пробождане на нашия езиков пашкул, ние се лекуваме пак чрез езика, като изговаряме случилото се. Както нашето мяло произвежда течност около една чужда частичка материя, попаднала в него, за да я изолира и изхвърли, така и нашият интелект обвива травмата със слово, отделя я от себе си и я изхвърля в езиковата среда. Това е, което прави човека уникатен. И колкото повече човек развива своя език, за да изрази чрез него най-съкровените движения на душата си, толкова по-вече този човек може да разчита, че когато се сбогува с тялото си, ще има къде да се приюти – именно там, в собствения си език, там където

са спомените и желанията му, които се е опитал да изговори. Вярвам, че с помощта на езика човекът гребе от своя извор на несъзнатаното и сътворява един свят от образи и слово. Всеки се ражда с тази възможност, а езиковия свят, който създава, е неговият бъдещ вечен подслон. Ако прояви небрежност и си спести това усилие, той може да се окаже бездомник заинаги.

Затова ли, както Вие казвате, човек е единственото същество, което има нужда от Бог?

Някое друго създание няма нужда от Бог, освен човекът. В „Братя Карамазови“ Достоевски ни казва: „Човешката душа има нужда от Бог, гори да няма Бог, тя ще Го измисли“. Дали способността на човека да измисли Бога не е най-сигурното доказателство за Неговото съществуване ...

Pисуваме и портрети..

Да, това беше един период – едногодишна пауза от обичайните ми занимания. Понякога имам нужда да се измъкна от себе си, да се огледам наоколо. Лицата на хората ми помогнаха в това. Откъснах се за малко от своето вътрешно пътешествие, за да погостувам дружаде – в света на

другия човек. Портретът ме научи как чуждото лице може да се преобрази в лице на близък. Сега отново съм в своите Боги. Първите резултати от това завръщане са изложбите в „Къща за птици“, а след това, през октомври, в галерията на католическия културен център „Свети Пантелеймон“ във Венеция.

Eдна от картините Ви от изложбата „Обратният път към Рая“, които най-силно ме впечатлиха, сте нарекли „Небесният скитник“. Кои е небесният скитник?

Небесният скитник е пак човекът. Всичко започва и свършва с човека, и с неговите възможности да скита и в материалното, и в духовното, да бъде навсякъде едновременно, и гори да си представи, че е ангел, който се е приземил от любопитство. Ин-

Небесен скитник

тересното е, че без да търся това развитие нарочно, образът на небесния скитник в няколко последователни картини, се променяше – от плах и грацилен в началото, той ставаше все по-мощен, докато накрая здраво удари с гегата си по земята. Стъпката му стана така уверена, че кладенци можеха да бликнат изпод нозете му. Краката на небесния скитник рисувам винаги червени, защото чрез тях той е в съприкосновение със земната твърг, чрез тях поема изпитанието и трудностите на човешкия живот. Така той се превръща донякъде в земен скитник. Това ми припомня умирането на нозете на Христовите

ученици. Там Христос им казва, че те са чисти, само краката им не са, защото с тях стъпват по земята. Затова само те трябва да се умият. Спомням си и за стълпниците, които се изсигат в пространството между небето и земята, за да се приближат до Бог. Може би някъде там, наполовина в небесата, те се срещат и разминават с небесния скитник.

Д ълъг ли е пътят обратно към Рая?

Логично е пътуването към Вечността да е по-кратко от нея. Но усещането на всеки пътуващ е различно, това прави неговата продължителност относителна. Някой, за свой късмет, се ражда почти „пристигнал“, докато на друг му се налага да започне едва от нулата и той трябва да има силата да извърви пътя до края, а не да спре по средата или още в началото. Абсолютно всеки човек се ражда със своя шанс да извърви обратния път към рая, вярвам в това. Останалото е в ръцете на всеки един от нас.

ДА СИ С МЕН Е ДОСТАТЪЧНО, ПЪНЧИНЕЛО

Маргарита **Друмева**

Пънчинело е уникс, дървено човече, което Майсторът Елий направи от Върба. Живееше сред други уникси, направени от кралски маклен или от бряст, или ... от каквото ви хрумне. Униксите живееха в град Униксвил, а Пънчинело много искаше да бъде като всички останали – талантливи, умни, притежаващи най-различни богатства като кутии и тонки, със зелен нос или лилав, според модата. Само че нищо не умееше да прави като хората и те все му се смееха. Не може, казват, от Върба да стане нещо свястно, прекалено се огъва, лъющи се, корените му са плумки. Да, Пънчинело беше от лошата страна на планината – така казаха всички.

Все се случваше тъй, че Пънчинело развалише всичко, колкото и га се стараеше. Нито можеше да ходи на главата си, нито да танцува прекрасен танц, нито да рисува или пее. А, Веднъж само си измисли песен в чест на Елий, но каква полза – никой не се интересуваше от песента му. Всички уникси бяха прекалено заети да развиват талантите си, а Пънчинело нямаше таланти. И когато започна подготвката на Фестивала и трябваше да измислят най-добрия подарък за Майстора-дърворезбар, Ханс измайстори седеметажна шоколадова торта с черешки, Ваялет – голям букет, Лусия подгответяше вокално изпълнение, г-р Малвел изобрети Чедофон-органона в Музикалната си работил-

МАКС ЛУКАДО е един от най-продаваните християнски писатели в света. Написал е повече от 50 книги с повече от 80 милиона копия в целия свят.

Роден на 11 януари 1955 г. в Сан Анджело, щата Тексас, най-малкото от четирите деца на Джак и Телма Лукаго. Баща му работи в нефтените находища, майка му – като медицинска сестра. Завършва *Abilene Christian University (ACU)* – частен

университет, филиал на *Churches of Christ*, основан в далечната 1906 година като *Childers Classical Institute*. През есента на 2011 година университетът отбелязва прием от 4558 студенти от 60 нации.

Първоначално Макс Лукаго има намерение да стане адвокат, но по-късно задължителният Библейски курс в университета и мисионерското пътуване променят първоначалните му планове, и той решава да стане мисионер. Все пак, това изисква той получи магистърска степен относно Библията и да има най-малко две години опит в служението в църквата.

След дипломирането си, Макс Лукаго се мести в Маями, Флорида и става служител в църквата. Неговите отговорности са да ръководи групата на неженените и да пише статии за бюлетина на църквата. След две години в Маями, той сключва брак с Телма и заминават за Рио де Жанейро, Бразилия, като мисионери. Имат три дъщери, Джене, Андреа, и Сара.

След петте години, прекарани в Бразилия, семейство Лукаго се завръща в САЩ. През 1988 г. Макс започва да ръководи и проповядва в *Oak Hills Church of Christ*, Сан Антонио, щата Тексас. Ето някои от най-известните произведения на Макс Лукаго: *On the Anvil (Shaped by God, 1985)*, *And the Angels Were Silent (1992)*, *When God Whispers Your Name* и *The Final Week of Jesus (1994)*, *The Great House of God (1994)*, *Come Thirsty (2004)*, *God's Mirror (2005)*... Любим герой на децата е Пънчинело – дървеният уникс от многобройните приказки на Макс Лукаго.

ница. Пънчинело ги гледаше отдалеч и страдаше – нищо не можеше да измисли, нищо не можеше да прави като хората. И накрая, когато всичко беше готово и най-прекрасните произведения бяха сътворени, какво мислите, че се случи – Пънчинело развали всичко. Д-р Малвел го накара просто да натисне едно копче, а Пънчинело натисна грешно копче. Тортата полепна по новите дрехи на всички уникси, цветята от букета разпилаха цветчетата си и полепнаха по главите и ръцете на униксите. Колко много се срамуваше той тогава...

Пънчинело считаше себе си за бедствие. Понеже другите го считаха за такъв, и той започна да мисли така за себе си. Имаше само черни точки и нямаше друг като него. А всички останали носеха по много звезди на дрехите си. Особено кметът. И, разбира се, кметицата...

А как искаше той да заслужи одобрението на другите. Искаше да го харесват, да не го подминават, да не се отнасят към него с пренебрежение и гори с презрение. Как се стараеше да угоди на останалите уникси. Беше ли виновен, че е такъв? Неудачник. Един камък да има в гвора, и той ще се спъне в него. Все правеше недодялани неща – я ще стъпи в локва, я ще си забрави шаката някъде.

Затова, когато всички боядисваха носа си в зелено, боядиса го и той. Мина тая муга, дойде другата – на червените носове. Пънчинело не остана назад – и той боядиса носа си в червено. После в жълто, зелено, лилаво... Носеше квадратни шанку – като другите, обувки с платформи – като другите, жълти уши – като другите. Но пак се чувствуваше самотен.

„Добрите уникси имат много! Не толкова добрият уникси имат малко“ – това беше житейската философия на много уникси.

Пънчинело продаде вещите си, за да си купи кумии и тонку, работи през нощта, за да има достатъчно кумии и тонку и да привлече вниманието на хората, да спечели тяхното уважение... Чак къщата си продаде Пънчинело и продължи да купува тонку и кумии. Толкова много бяха, че му пречеха да вижда къде върви. А той вървеше отстрани на пътеката. „Ще имам най-много... Ще бъда пръв...“ Пънчинело се движеше сред униксите, които носеха кумии и тонку, но не се забелязваха помежду си, как се тъпчат и надпреварват – да имат повече, да бъдат най!!!...

И Пънчинело осъзна, че е изгубил приятелите си, радостта си, щастието си.

Добрите уникси организираха добри клубове и общинства. Понякога, особено когато мис Превъзходна посещаваше градчето, Пънчинело плахо приближаваше до пира на направението от Майстора уникси с благородническа кръв и надничаше отдалеч през Вратата. Никога нямаше да го поканят вътре, понеже там имаше само уникси, направени от маклен – най-доброто дърво от най-добрата гора. Не го пускаха и на пикника при ония, направени от бряст – твърдо дърво, не като неговото... За Пънчинело нямаше никакъв шанс, той наистина беше излишен, съвършено поражение...

И така щеше да си върви животът му, ако не се беше сетил да отиде при Майстора-дърворезбар, който го беше направил. Отиде при него с всичките си рани. Всичките му беди започнаха тогава, когато престана да ходи при него. Майсторът го взе в ската си и поговориха.

– Зеленият нос прави ли ги по-умни?

– Не.

– Ами прави ли ги по-силни?

– Не.

– А по-бързи?

– Не...

Всяко дърво е добро. Майсторът знае защо го е направил, избира гората му, избира дървото му, макленът е толкова важен, колкото върбата. Пънчинело е ценен за Майстора, понеже Майсторът го е направил. Защо върбовият уникс се опитва да бъде някой друг? Даже всички уникси да го отхвърлят, Пънчинело ще отиде в ската на Майстора и няма да бъде самотен. Не бива да се оприличаваме на другите, понеже се страхуваме да не ни отхвърлят, и по-добре да бъдем такива, каквито сме. Всеки е уикален и Майсторът винаги ще ни помага да бъдем себе си.

Елий не обича модите. Днес едно ще бъде, утре – друго, минава, заминава. Могат и вървенето в крак с нея само повдига носовете, а когато вървят с вирнат нос, се блъскат в стената, във вратите, помежду си. Искайте да бъдете такива, каквито сте, уникси! Голямо богатство е това!

Лусия няма нито звездички, нито черни точки. И едните и другите

нагат от нея. Защото не се интересува какво казват другите за нея, а единствено мисълта на Майстора е важна, какво мисли той. Ели ѝ не се интересува какво мислят другите уникси. Той обича Пънчинело.

– Какво мислят те, не е от значение. Важно е какво мисля Аз! Ти си много скъпоценен за мен, защото Аз Съм те създал.

И тогава стана чудо: поленалите с торма и цветя хора засвириха на разладналия се Чедофон-органон на д-р Марвел. Хич не беше зле, Пълчинело, че съсипа най-добрите подаръци за Майстора – сега празникът стана истински и всички участваха! И понеже беше направен от върба, беше толкова гъвкав, че Презряният Пън-

чинело се наведе и спаси живота на прекрасната дама...

Пънчинело, Майсторът никога няма да те види като поражение, като същим с бели конци, наедро. Всичко в теб е устроено по един великолепен начин. И ако паднеш, ставай, вземай си уроците и тръгвай пак. Пътят те чака!

ЗА МЕН Е УДОВОЛСТВИЕ ДА СЪМ ТВОЙ СЪЗДАТЕЛ!

НЕ Е ВАЖНО КАКВО ПРИТЕЖАВАШ, А НА КОГО ПРИНАДЛЕЖИШ!

ДА СИ С МЕН Е ДОСТАТЬЧНО, ПЪНЧИНЕЛО!

ТИ СИ СКЪПОЦЕНЕН НЕ ЗАРАДИ ТОВА, КОЕТО ИМАШ, А ЗАРАДИ ТОВА, КОЕТО СИ!

The background of the book cover features a photograph of a traditional Eastern Orthodox church. The church has light blue-painted wooden panels, decorative carvings, and a dark, textured dome. In the foreground, a person wearing a dark hoodie and pants is kneeling on the ground, facing the church in a gesture of prayer or reverence.

Макс Лукаго

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СРАМА

,А Иисус отиде на Елеонската планина.

И на заранта нак гоиде в храма, и всичкият народ дохождаше при Него. А Той седна и ги поучаваше.

Тогава книжниците и фарисеите доведоха при Него една жена, уловена в прелюбодеенство, и като я поставиха насред,

рекоха му: Учителю, тая жена биде хваната в самото прелюбодеенство; а Мойсей ни е заповядал в Закона да кида с камъни да убираме; Ти, проче, какво казваш?

Казваха това, за да Го изкушават, та да имат с какво да Го обвиняват. А Иисус се наведе надолу и пишеше с пръст по земята, без да обръща на тях внимание. А като настойваша да Го запитвам, Той се поизправи и им рече: който от Вас е без грех, нека пръв хвърли камък върху нея.

И нак се наведе надолу и пишеше по земята.

А те, като чуха това, и понеже съвестта ги бореше, взеха да се разотиват един след друг, начевайки от по-старите, та до последните; и остана Иисус сам и жената, която стоеше насред.

Като се поизправи и не видя никого, освен жената, Иисус ѝ рече: жено, ге са твоите обвинители? Никой ли те не осъди?

Тя отговори: никой, Господи! Иисус ѝ рече: и Аз те не осъждам. Иди си и не дей вече греши.“ (Йоан 8:1-11)

Ребека Томпсън нага гва пъти от моста „Фриймънт каньон“. И гвата пъти умира. Първия път от разбито сърце, а втория – от счупен врат.

Тя е само на осемнайсет, когато близо до един магазин в град Каспър, щата Уайоминг гвата гангстери похищават няя и 11-годишната ѝ сестра. Те откарват момичетата на шейсет километра югозападно от мястото, на моста „Фриймънт каньон“ – тясна стоманена конструкция, издигаща се на 35 метра над река Норт Плат. Мъжете зверски пребиват и изнасилват Ребека. По никакъв начин тя ги убеждава да не сторят същото със сестра ѝ Ейми. После и гвете са

хвърлени от моста в тясната клисура. Ейми издъхва, натайки върху скала близо до реката, а Ребека успява да се отблъсне от една издатина и нага вълбоката вода. Със счупено на пет места бедро с мъка стига до брега. За да запази тялото си от студа, тя се върква между гве скали, където изчаква утрото.

Но за Ребека утрото не настъпва никога. О, га, слънцето изгрява и тя е намерена. Лекарите излекуват раните ѝ, съдът вкарва похитителите в затвора. Животът продължава, но утрото никога не настъпва.

Настъпва нощта на нейния ужас. Тя не успява да излезе от пропастта. И през

септември 1992 г., деветнайсет години по-късно, тя се връща на моста.

Въпреки умоляванията на своя приятел, Ребека вдига сто и десет километра в час по шосето към река Норт Плат. Заедно с двегодишната си дъщеря и приятеля до себе си тя сядат на ръба на моста „Фриймънт каньон“ и заплаква. През сълзи разказва историята. Мъжът не иска детето да види майка си да плаче и го отнася до колата. Точно в този момент чува плясък във водата.

Тогава Ребека Томпсън умира за втори път. Сънцето никога не изгрява в нейната черна нощ. Защо? Какво скрива светлината в нейния свят? Страхът? Навярно. Тя свидетелства против мъжете, като ги разпознава в съдебната зала. Един от убийците я гразни, като се ухилва и прокарва пръст по гърлото си. В деня на смъртта ѝ вдамата са пуснати условно. Навярно страхът от повторната среща е бил твърде голям.

Може би гневът? Гняв срещу насилиците? Или срещу условната присъда? Гняв срещу самата себе си заради безбройните кошмари? Или срещу Бога заради пропастта, която става все по-дълбока, ноща, която става все по-черна? Заради утрото, което не изва?

Вината? Според някои, га. Независимо от привлекателната усмишка и приятния характер на Ребека, приятелите ѝ

разказват как тя така и не успява да преодолее грозния факт, че за разлика от малката си сестра е оцеляла. Дали е срамът? Всички, които познава, и още хиляди, които не познава, коментират унизителните подробности на нейната трагедия. Клеймото е дълбоко изрязано от вестникарското мастило на всяко заглавие. Била е изнасилена. Опозорена. Опитайте се като нея да надживеете и да надмолнете спомена... Тя никога не успява. Така деветнайсет години по-късно Ребека се връща на моста.

Пропастите на позора стават все по-дълбоки. Клисури от несекваща вина. Стени, обвити в зеленото и сивото на смъртта. Непрестанно ехо от писъци. Запушете с ръце ушиите си. Напискайте лицето си с вода. Спрете да гледате назад. Опитайте се с всички сили да надбягате вчерашните трагедии. Техните пипала са по-дълги от надеждата Ви. Те Ви връщат обратно на моста на скърбите, за да преживеете срама отново и отново.

Ако грешката беше Ваша, всичко щеше да е различно. Ако вината беше Ваша, щяхте да се извините. Ако рухването в пропастта бе по Ваша вина, можехте да направите нещо. Но вие не сте доброволец, а жертвба.

Понякога позорът Ви не се видя. Бълсъкани сте към дъното от съпруг, който

злоупотребява с Вас. Тормозени от извратен родител. Прелъстени от безпринципен началник. Никой друг не знае. Но Вие знаете. И това е достатъчно.

Понякога позорът е явен. Заклеймени от развод, който не сте желали. Осквернени от болест, която не сте очаквали. Белязани от недъг, за който нямате вина. И независимо дали срамът е реалност в очите на другите, или е скрит единствено в мислите Ви, трябва да се справите. Вие сте замъснати. Може би сте разведен, инвалид, сирак, заразен със СПИН...

Скрит или явен, позорът винаги носи болка. И докато не справите с него, той няма да се махне. Докато не получите помощ, утромто никога няма да настъпи. Няма да се учудите, ако кажа, че жени като Ребека Томпсън и мостове, като „Фриймънт Каньон“ има във всеки град. И в Библията също има. Толкова много, че сякаш страниците на Писанието са същите от техните истории. Срещали сте много от тях. Всички те добре познават твърдото дъно на пропастта на позора. Но има една жена, чийто разказ въплъща всички останали. Разказ за провал. Разказ за злоупотреба. За позор. И разказ за благодат.

Ето я, жената, която стои в средата на кръга. Мъжете около нея са духов-

ни водачи. Наричат се фарисеи. Самозвани пазители на морала. А другият човек, онзи с простото облекло, който седи на земята, който гледа лицето на жената, е Иисус.

Допреди малко Иисус е поучавал.

Допреди малко жената е съгрешавала. А фарисеите са решени да спрат и гвамата.

„Учителю, тая жена биде хваната в самото прелюбодейство.“ (Йоан 8:4) Обвинението прокънтява в стените на двора.

„Хваната в самото прелюбодейство.“ Само сумите те карат да се изчервиш. Отворени с тръсък врати. Рязко придърпани завивки.

„В самото дело.“ В ръцете. В момента. В презгръдката.

„Хваната.“ Аха! Какво виждаме тук? Този мъж не е твоят съпруг. Облечи си някакви грехи! Знаем как да постъпим с жени като теб!“

В един миг тя е изтрягната от скритата страсти и е захвърлена на откритата сцена.

Докато тълпата я бута по улиците, от прозорците се подават глави. Кучета лаят. Съседите се обръщат. Градът гледа. Стисната здраво тънка греха около раменете си, жената прикрива своята голота. Но нищо не може да скрие срама. От този момент нататък всички ще знайт, че е

прелюбодеўка. Когато отиде на пазара, жените ще си шушукат. Когато минава, ще обръщат глави. Когато се изговори името ѝ, ще си спомнят. Моралното падение не се забравя лесно.

По-голямото падение обаче остава незабелязано. Постъпката на жената е срамна, но действията на фарисеите са достойни за презрение. Според закона прелюбодеўството се наказва със смърт само ако гвама души са видели деянието. Необходими са гвама свидетели.

Въпрос. Каква е вероятността едно прелюбодеўство да се извърши пред очите на гвама души? Какъв е шансът не един, а гвама свидетели да се намъкнат на непозволени ласки рано сутрин? Малък. Но ако се случи, почти сигурно няма да бъде съвпадение. И така продължаваме да се чудим. Колко време са надничали мъжете през прозореца, преди да нахлюят? Колко време са спомайвали зад завесата, преди да прекрачат прага? А мъжът? За прелюбодеўство трябват гвама. Какво се случва с него? Възможно ли е да се е измъкнал?

Доказателствата не оставят съмнения. Всичко е капан. Тя е уловена. Но скоро ще разбере, че тя не е уловът, а само стръвта. „а Моисей ни е заповядал в Закона та��ва с камъни да уби-

ваме; Ти, прочее, какво казваш?" (Йоан 8:5.) Доста наперен е този комитет по Висша етика. Доста горди от себе си са тези радиетели за праведност. Това е момент, който дълго ще помнят, утромто, когато подмамват и приклещват властния Назарянин.

Ами жената? Какво, тя е без значение. Просто една пионка от играта им. А нейното бъдеще? То не е важно. А репутацията ѝ? Кои го е грижа, че ще бъде опетнена? Тя е необходима, но и никого неангажираща част от техния план.

Жената е свела поглед. Помната ѝ коса попренва. Сълзите капят, горещи от раната. Устните са напрегнати, зъбите съннати. Тя знае, че е обградена. Не е нужно да види очи. Няма да открие съчувствие. Поглежда към камъните в ръцете им. Съннати толкова силно, чак връхчетата на пръстите са побелели.

Тя мисли за блягство. Но къде? Може да заяви, че се отнасят несправедливо. Но пред кого? Може да отрече, но е видяна. Или да помоли за милост, но у тези мъже милост няма. Жената няма накъде да се обърне.

Сигурно очаквате, че Иисус ще се изправи и ще въздаде заслуженото на лицемерите. Но Той не го прави. Нагявате се, че ще измъкне жената и

гвамата ще си плюят на петите към Галилея. И това не се случва. Представяте си, че ще слезе ангел, от небесата ще долети глас или земята ще се потресе. Нищо подобно. За пореден път Неговият ход е ловък. И за пореден път посланието Му е беззгрешно. Какво прави Иисус? (Ако Вече Ви е известно, престорете се, че не знаете и изпитайте изненадата.)

Иисус пише по пясъка. Той се навежда и рисува в прахта. Същите пръсти, които са издълбали Десетте заповеди на Върха на Синай и са изписали предупреждението на стената на цар Валтасар, сега грекат по праха на двора. И докато пише, казва: „Които от Вас е без грех, нека пръв хвърли камък Върху нея" (Йоан 8:7)

Младите поглеждат към старите. Старите поглеждат в сърцата си. Те първи пускат камъните. След тях Високомерните младежи с убеждения, взети назаем, също си тръгват. Чува се само глухото тупване на камъни и тъпренето на крака.

Иисус и жената остават сами. С излизането на съдебните заседатели съдебната зала се превръща в кабинет на съдията. Жената очаква своята присъда. Със сигурност ще ми дръпне една проповед. Няма съмнение, Той ще настоява да се извиня. Но съдията не отронва и дума. Главата

му е наведена, сякаш все още пише по пясъка. Изглежда изненадан, когато разбира, че тя още е там.

„Жено, де са твоите обвинители? Никой ли те не осъди?" Тя отговори: никой, Господи! Иисус ѝ рече: и Аз те не осъждам. Иди си и недей Вече греши." (Йоан 8:10-11)

Ако някога сте се чудили как реагира Бог, когато се провалите, напишете тези думи в рамка и ги окачете на стената. Четете ги. Размишлявайте над тях. Пийте от тях. Застанете под тях и им позволете да измият душата Ви. Или още по-добре, заведете Иисус до Вашата пропаст на срама. Поканете Христос да пропътува с Вас разстоянието до моста „Фриймон" на Вашия свят. Оставете Го да застане до Вас и Му разкажете събитията от най-черните нощи на душата си.

А после слушайте. Слушайте внимателно. Той говори.

„Аз не те осъждам."

И гледайте. Гледайте внимателно. Той пише нещо. Оставя послание. Но не на пясъка, а на кръста.

Не с ръката Си, а с кръвта Си.

Неговото послание съдържа една дума: Невинен.

Макс Лукаго, „Ларчета живот",
изд. „Нов човек", 1999

Успение Богородично:

Новото Дърво на познанието

БЪЛГАРСКИ ФРЕСКИ

Цветанка Еленкова

Успение Богородично, Карлуковски манастир

Успение Богородично, Елешнишки манастир, иконостас

Онзи кълн, онова цвете, онази ябълка с корен в черната пръст, но говорещ със звездите, самата Тя звезда, изправила снага между небето и земята, понеже от земята доиде, но е първият човек, за когото се отвориха небесните порти, нашата застъпница за Вечен живот, нашата Маўка, е Богородица.

Лицето от иконите, с изящната извишка на шията, е път, стрелка, соче-

ща към Сина. Никога напралвашо, защото силата на Светия Дух е в онова деликатно почукване по вратата. Жестът на гланта ѝ е също толкова внимателен, който ни събира, както пастира стадото си, както очите на младенеца, който никога не гледат втрънчено, а настрани, и от всички страни. Ръцете Им са големи, както ръцете на всички светии, и ако се съберат образуват едно цяло, разположеният от Битие плод. Който един-

ствено женихът и невестата от Деисис могат да съберат отново. През четириъгълника на рамото ѝ благославя, така както никой не дохожда при Него освен чрез Оца, за да застави душата и Нейното застъпничество за човечеството. Младенецът е мъдрец и Син на Приснодевата, така както Нейната душа от фреските на Успение е младенец в ръцете на Дъвамата в една лълка, образувана от преливането на прегръдката, в

която нимбовете се събират в сърце. Приотеният от любовта Дух.

Приотената от Любовта Душа. Порасналият вече плод от Едем, по-голям от клона си, който е оставил тялото при Успението Си, не успиване, нито смърт или упокой, а именно успение в смъртта, подобно на отронен лист, за да се възнесе при Сина. При листа от Дървото на познанието (Елешишки манастир, иконостас).

Успение Богородично, Елешишки манастир

Успение Богородично, Долни Пасарел

Успение Богородично, Беренде

Така че съществува неразривна връзка между иконите на Богородица с младенца и фреските с Успение. Колкото са иконите според отношението на Майката към Сина, толкова са и фреските според отношението на Сина към Майката. От начина, по който Я държи, по който Я гледа. На иконите Той е младенецът. На фреските ролите са сменени – Тя е Душата. Младенецът Душа. Новоприетият младенец на небесата, наша застъпница, защото е единствената ни надежда и свидетелство за Вечен живот. Първата човешка душа, постигнала

Обожение. Защото ако Тя в цялата си човешка слава и по Божий промисъл и благоволение е Успяла, и ние бихме могли по Неговата благодат.

Богородица от Успение е и Обоженото Време. Вечността, която не е спряло Време, а смяна на посоката му. Положението на тялото ѝ напомня стенен часовник с махалото на канделария до нея (Карлуковски манастир), с едната ръка-стрелка, сочеща към Сина (Струпенски манастир). И облациите Божии са над Няя, като Онзи от Стария завет, съпътстващ евреите по пътя им към Ханаан, и

Успение Богородично, Струпецки манастир

како нощните светещи облаци, по-
знати на науката, от стратосфера-
та (Елешишки манастир). Изигаща
се към етера, далеч над духовете на
поднебесната злоба, над зловонието
на този свят, които не биха могли да
задържат душата ѝ.

Синът Я гледа с любов, душата ѝ в
десницата Му прилична ту на пеленче (Беренде), ту на кукла-матрьо-
шка (Долнопасарелски манастир), ту
на птица в гнездото си (Бобошевски
манастир), ту на птица под крилото
Му (Струпецки манастир). Дори на
самун хляб.

На фреската от Раковишки манастир,
където горният слой на боите се е
изтрил, Духът стои, понеже палим-
песма на фреските е предимно Дух и
после техника. Преди всичко духовен
подвиг. Нещо, което със същата сила
важи и за словесното богословие. Или
както казва архимандрит Софоний
Сахаров: „Подвижниците се отколо-
няват от пътищата на разсъдъка,
тъй като разсъдъчната рефлексия не
само намалява интензивността на
съзерцаването на Светлината, но и
Воги до прекратяване на истинското
съзерцание; и тогава душата потъ-
ва в мрак, оставайки с единото аб-

страктно рационално знание, лишено от жизнена сила.”

Да, Богородица е хлябът и ябълката, стрелката на Времето и посоката, която благоволи към Сина. Ако Синът е живото Слово, Тя е ожънатата нива, човешката целокупна душа, чакаща, надяваша се и успяваща в своето Възкресение. Тя е Майка на всички ни и Църква Христова. И вратите небесни, зах Христа, са Вечно отворени за Няя.

Една птица се спуска и покосва по-върхността на Богата, набраздена от Вятъра, до църквата „Св. Йоан

Летни“. Допирът поражда окръжност, което не нарушава симетрията на течението, но се вписва в него. Камо огромен ябълков плод върху миниатюрен клон. А може би ябълката от Дървото на познанието е по-голяма от клона си, а може би Дървото на познанието е единственото с плодове по-големи от клоните си, не онова от Едем, но от Новия завет, Нейното, покрило изкущението с любов. Изкачило се по стълбата на гръденя коя до светлината. Направило една душа по-важна от цялата Вселена, според отците на църквата, една душа пораснала от плод в звезда.

Успение Богородично, Бобошевски манастир

Успение Богородично, Раковишки манастир

Композиция, която може да бъде видяна сред Богите на язовир Пчелина, както и в катедралата Матияш в Будапеща, и върху скалите на Смакевски Богородица. Винаги с Христос. Отдясно – малък остров под формата на агнче, или в зеницата на окото – агнец, или отстрани на камъка – с трънен венец. Защото в същността си всяка гуша, както и пейзаж, са християнски, пише Тертулиан.

Над леко сведената глава мафорият се надилля с остри ръбове, тръни в контура на лицето ѝ, които по-късно ще се забият в челото му. Нищо от земната йерархия не вниква в Небесната, където плодът е по-голям от клона си, душата е звезда и хляб, Майката е невеста на Младенеца,

а Отец не е Нейният земен жених. И пристъпвайки към тази святост трябва да внимаваме за ръцете си подобно на усъмнилия се евреин, с отсечените от ангела, които сякаш изплуват на повърхността (Кладнишки манастир). Защото много важно в изображението на Богородица от иконите са именно жестовете на ръцете ѝ. Нейна е и единствената икона, позната като Троеручица.

Света Богородица е новото Дърво на познанието, с което всеки записва човешкото си преуспяване в Бога: „...затова всяко дърво, което не дава добър плод, бива отсичано и хвърляно в огън....” (Мат. 3:10)

Фотографии: Джонатан Дън

Вашият шанс да четете редовно списание

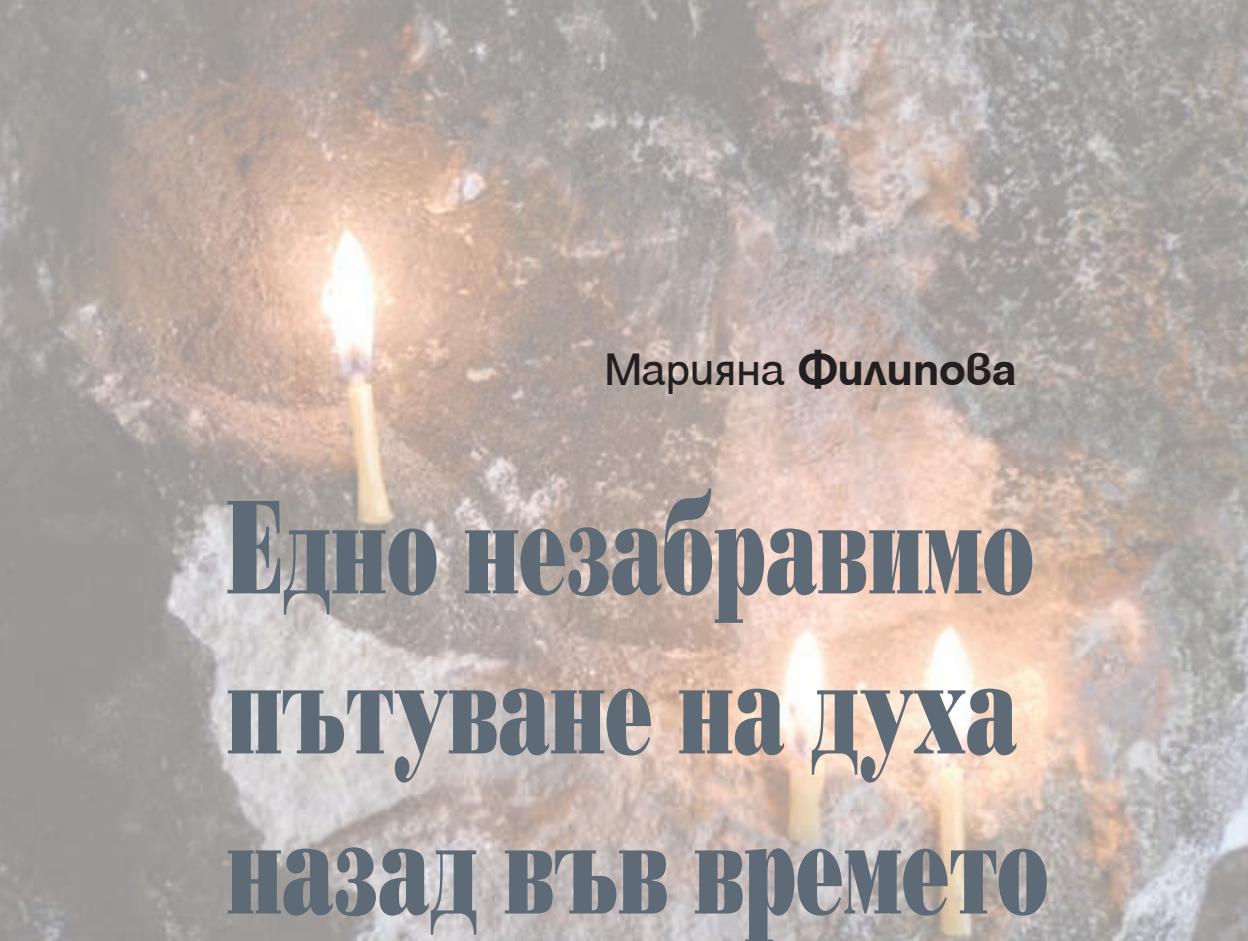

www.svet.bg

е АБОНАМЕНТЪТ

Каталожен №1690 в БЪЛГАРСКИ ПОЩИ

Каталожен №569 в ДОБИ ПРЕС

Марияна Филипова

Едно незабравимо пътуване на духа назад във времето

Еламе възлюбени от Бога!
Еламе да се насладите на онова,
за което тъгувате!

Да чуете дивите скали – тайнствени
и мълчаливи богослови – и те ще
отведат ума и сърцето Ви
към Твореца.

Ще Ви поучи светлият лик
на Ангела – син на небето.
И ще бди над пътя Ви земен.

Почернете от светлата мъдрост
на тези, що живели са тука!
И нека Бог да Ви пази!

Тези незабравими слова стоят на портите на Аладжа манастир, там където могат да се видят, прочетат и осмислят от Всекиго. Всеки, който е видял тайнството на това свято и незабравимо място ще ги разбере. Ще си даде сметка за много неща. Когато влезеш в манастира, налиращ се в непосредствена близост до курорта ни Златни пясъци, първото което те грабва са сечивата, античните съдове и възстановките изобразени по стените на музея. Това те връща назад във времето, кара те да се замислиш и те изпълва с топли чувствия за ценностите, които имаме в нашата родина. Но това не е всич-

ко. Когато човек се качи по скалите и види как монасите са прекарали целия си живот в задужност и молитва в самите камъни, и са съумели да пригодят за живот сировите и студени скални маси, започва да се пита „Ами ние?“ Съумели да превърнат едно от най-твърдите деяния на природата не само в свой дом, но и в свещено място, монасите са изградили духовност и светиня за поколения напред. Манастирът кани и с красувата си зеленина. Полянки с насыщено зелена трева и пъстри цветя са първото, което грабва човешкото око на излизане от музея. Дървените човешки фигури, на път за каменния манастир

са истинско изкуство, дело на талантливи ръце, които още Веднъж ни показват уникалността на Аладжа манастир, че е единствен по рода си и неповторим по вига си. Всяка подобна забележителност е част от някой мит, от някоя легенда за манастира. Предположенията за времето, през което е основан манастира също са противоречиви. През Второто Българско Царство (в периода 13–14 век) много от съществуващите до момента скални манастири в България, започнали своето съживяване и възстановили функциите си, както и бил даден ход на основаването на нови свещени центрове. Още през 7 век повечето скални монашески общини се разпръсват и напускат ма-

настирите. Приемането на Християнството, като официална държавна религия през 864 г. изпълва с надежда монасите, че свещената им обител ще бъде отново оживена и оухотоврена. Процесът на възстановяване на манастирите е дълга дълъг. Той продължава и по време на Византийското надомощие по българските земи (11–12 век). Аладжа манастир, като значима част от скалните монашески общини по онова време и до днес с духовните богатства, които ни дава, дава сведения за себе си, чрез оцелелите стенописи в параклиса, като свидетелства за наличието на дейно и многобройно монашеско присъствие в периода 13 – 14 век. Това е времето, което можем да смятаме за

Възраждането на манастира. Но самото му основаване все още е време-ва загадка. Много загадки за живота и оцеляването на манастира възникват с падането на българската държава под османска власт. Турското нашествие по българските земи в края на 14 век е причината за обезлъняването на манастира по това време. От този момент нататък съдбата на светата обител става още понеясна. Най-вероятно само името на манастира е останало в наследство от турското присъствие в България (14–19 век). „Аладжа“ от турски език се превежда като „в ярки цветове“, покато българско значение на името или християнски аналог към момента не са открити.

През 1832 г. е първият случай, в който за Аладжа манастир се говори в писмена форма. Руският поет Виктор Тепляков пише за манастира в книгата си „Писма от България“ и по този начин оставя в литературно наследство първите писмени свидетелства за свещеното скално богатство на нашата родина. Братята Карел и Херман Шкорпил, първите български археолози, провеждат редица изследвания на манастира и заобикалящата го среда още в края на същия век. В непосредствена близост откриват и изучават идентична, изваяна в стените „организация“. Това изследване води до кръщаването им – Камакомбите. Археологическите разкопки в Камакомбите (намерени

са предимно керамични съдове, само няколко монети и издълбан в скалите християнски кръст) позволяват да смятаме, че скалните маси са били обитавани от ранно християнско монашеско общество още от периода 4 - 6 век. Също така, съществува легенда за Аладжа манастир, според

която манастирът е бил построен върху останките на древен град, основан от Филип II Македонски (359 – 336 пр. Хр.). Легендите около Аладжа манастир са много, най-известната от които е за „Рим папа“ – римски монах, повелител на дреяните хазни, на гората и манастира. Но най-на-

зад Във времето несъмнено ни връща тази за древния град.

Легенди много, предположения много, мистерии много. Можем да гадаем и да разсъждаваме, но едва ли ще разбулим загадката как е основан, кога и от кого Аладжа манастир. Как е оцелявал многократно и се е съхранил и

до днес, като е преминал през толкова препятствия, нашествия и владичества? Само едно може да се каже със сигурност – с много християнска Вяра! С помощта на монасите, намирали нестихващи хъс и сили, Вяра и надежда, инициативност и устойчивост.

А проговаря ли ни свещената обител за тези неща, с думи човешки и с мисли достойни? На мене ми проговори. Каза ми, че сурвият живот тогава е изградил много повече доброма и ценности у хората, отколкото можем да срещнем днес сред цивилизация и удобства. Каза ми, че е нужно да си прави равносметка ежедневно, а не само когато изпаднем в беда или влезем в манастир или църква. Каза ми, че всеку който има възможност да отиде и да зърне духовността в Аладжа манастир, ще бъде блажен ако го стори. Да усети тръпката и дълбочината на религиозната благочестивост, която да му заговори и да го направи част от себе си. Да му заговори още от портите с думи свещени и приказни:

В пещерата на Безсмъртните
кръстът няма сянка.

Глухо отеква камбана и се
превръща в тихи монашески стъпки.
Вятър самотник разпилява в мрака
слова на молитва и забравена песен.
Неумолимо и властно тече реката на
Времето и увлича в своя Водовъртеж
Всичко тленно.

А там, в искрящата бездна, плътта
се стопнява, а човешката душа се
пречистства, за да съзре
Божествената Светлина
и чуе неземната музика,
що блика от сърцето на Вечността...

Пожелавам го искрено на всеки един от
Вас!

Фондация „Покров Богородичен”
Издателство „Омофор”
София 1330, ул. „Младежка искра” 3
тел.: (02) 987 16 55
e-mail: omophor@gmail.com

www.pravoslavie.bg
www.omophor.com

Книжарница
<http://shop.pravoslavie.bg>
e-mail: bookstore@pravoslavie.bg

* * *

Електронни издания
<http://ebooks.pravoslavie.bg>
e-mail: ebooks@pravoslavie.bg

p r a v o s l a v i e . b g

WWW.SVET.BG